

Sonja Kalatie

”ÄLÄ NUUKAILE MUISTA SYÖDÄ VAAN”

Kotirintaman arkeen puuttuminen jatkosodan
kirjeenvaihdossa

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Joulukuu 2021

TIIVISTELMÄ

Sonja Kalatie: ”Älä nuukaile muista syödä vaan”. Kotirintaman arkeen puuttuminen jatkosodan kirjeenvaihdossa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Suomen kielen opintosuunta
Joulukuu 2021

Tutkielmassa tarkastellaan erään sotilaan puuttumista kotirintaman arkeen jatkosodan kirjeenvaihdossa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää sotilaan arjesta huolehtimisen kielellisiä keinoja sekä arkeen puuttumiseen liittyviä diskursseja. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: 1) Millaisin kielellisin keinoin Kalle huolehti kirjeitse kotioloista? 2) Millaisia diskursseja kotioloista huolehtimiseen liittyi?

Tutkielmassa käytetty aineisto koostuu 40 lähetyksestä, joista 39 on kirjeitä ja 1 on postikortti. Aineisto on jatkosodan ajalta, vuoden 1942 keväältä, ja se on rajattu tammikuulta 1.1.1942 toukokuulle 31.5.1942. Kirjeet on kirjoittanut sotilas Kalle vaimolleen Helville. Helvin lähettämiä kirjeitä Kallelle ei ole tutkielman aineistona käytetty, sillä niitä ei ole saatavilla. Aineiston ajallinen rajausta perustuu siihen, että vuoden 1942 keväällä avio-parin sota-ajan poikkeusolojen aiheuttama arki on uudenlaista. Pari meni naimisiin vuonna 1942, ja saman vuoden joulukuussa heille syntyi esikoinen. Aineiston ensimmäinen kirje on päiväykseltä 1.1.1942, jolloin Kalle on rintamalla, ja hän on juuri saanut tietää esikoisensa syntymästä. Tutkielmassa on hyödynnetty kirje-tutkimusta, diskurssianalyysiä ja kieliopillista perusanalyysiä. Aineistosta on kerätty kaikki arkeen puuttumiseen liittyvät diskurssit, ja ne on jaoteltu tutkielmassa aiheittain. Esimerkiksi maanviljelyn diskurssi sekä raha-asioiden diskurssi kuuluvat taloudellisuuden diskurssiin.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kielen keinoja esiintyi niin lause- kuin sanatasollakin. Kallen käyttämiä kielellisiä keinoja on muun muassa käskyt, kiellot, pehmennykset ja kysymykset sekä puhuttelu, hellittelyilmaukset ja toisto. Lisäksi tulokset osoittavat, että arkeen puuttumiseen liittyviä diskursseja aktivoitui neljä diskurssia. Nämä neljä diskurssia ovat vaimon terveys ja hyvinvointi, vauvan kuulumiset ja hoidon ohjeistus, taloudellisuus sekä läsnäolemattomuuden ennakointi. Nämä diskurssit aktivoivat vielä aladiskursseja. Kallen huolehtiminen Helvin terveydestä aktivoi terveyden diskurssin ja huolehtiminen hyvinvoinnista sekä tyytyväisyydestä aktivoi hyvinvoinnin diskurssin. Vauvan kuulumisten diskurssi aktivoituu Kallen ollessa kiinnostunut vauvan voinnista ja terveyden diskurssi puolestaan vauvan terveydestä. Taloudellisuuden diskurssiin kuuluu niin maanviljelyksen diskurssi kuin raha-asioiden diskurssi.

Tutkielman johtopäätöksenä voidaan todeta, että sotarintamalla ollessaan sotilas huolehtii kotirintaman arjessa monesta asiasta sekä monin keinoin. Sota-ajan konteksti on otettava huomioon diskursseja tarkastellessa. Diskursseista voidaan huomata esimerkiksi miehen ja naisen asemaan liittyviä käsityksiä, mutta toisaalta niihin on vaikuttanut myös Kallen koulutus, itsesensuuri sekä sotasensuuri.

Avainsanat: kirjetutkimus, sota-ajan kirjeet, jatkosota, diskurssi, arki

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA -AINEISTO	2
2.1 Tutkimuskysymykset.....	2
2.2 Tutkimusaineisto	2
3 TEORIATAUSTA JA TUTKIMUSMENETELMÄ	5
3.1 Kirjeet tutkimuksen kohteena.....	5
3.1.1 Kirjeiden kirjoittajat.....	5
3.1.2 Sensuuri.....	6
3.1.3 Aiempi tutkimus.....	7
3.2 Diskurssianalyysi sotakirjeiden tutkimuksessa	8
4 ANALYYSI JA TULOKSET	11
4.1 Vaimon terveyden ja hyvinvoinnin diskurssit	11
4.1.1 Terveyden diskurssi.....	11
4.1.2 Hyvinvoinnin diskurssi	13
4.1.3 Ohjeistamisen diskurssi.....	15
4.2 Vauvan kuulumisten ja hoidon ohjeistuksen diskurssit.....	18
4.2.1 Kuulumisten diskurssi.....	19
4.2.2 Terveyden diskurssi.....	21
4.3 Taloudellisuuden diskurssit	23
4.3.1 Maanviljelyn diskurssi	23
4.3.2 Rahan käyttämisen diskurssi.....	25
4.4 Läsäoleamattomuuden ennakoinnin diskurssi	27
4.5 Koonti.....	30
5 PÄÄTÄNTÖ	33
LÄHTEET	35

1 JOHDANTO

Tutkin kandidaatintutkielmassani sitä, miten eräs sotilas huolehtii rintamalla ollessaan kirjeiden välityksellä perheensä kotioloista ja arjesta jatkosodan aikana vuonna 1942. Kiinnostavaa on, miten sotilas sodan aiheuttamien poikkeusolojen keskellä vielä huolehtii siitä, miten kotona pärjätään. Tutkin, miten kirjeitse huolehdittiin siitä, miten kotona pärjätään, ja sitä, millaisista asioista kirjeissä keskustellaan.

On mielenkiintoista, miten sodan synkentämässä arjessa sotilas saattaa vielä huolehtia kotiolosuhteista. Aviomies taistelee rintamalla, kun taas vaimo elää arkeaan kotona pienen lapsen kanssa. Sota muutti käsityksiä arjesta niin sotarintamalla kuin kotirintamallakin, ja kirjeiden avulla pidettiin yhteyttä muuttuneissa olosuhteissa. Sota-ajan kirjeissä esiintyvää arjesta huolehtimista ei kuitenkaan ole aiemmin erityisesti tutkittu, vaikka onkin tiedossa, että kirjeissä keskusteltiin paljon arjesta, kuten lapsen hoitamisesta ja kasvattamisesta. Lisäksi kenttäkirjeissä keskustellaan yhtä lailla kodin huoltamisesta kuin raha-asioistakin. (Taskinen 2015: 17.) On hyvin inhimillistä, että poikkeusolojen keskelle halutaan normaaliutta. Kirjeet olivatkin monelle sotilaalle silta normaaliin, tavalliseen siviilielämään (Hagelstam 2011: 318). Myös aineistoni kirjeiden kirjoittaja, sotilas Kalle, huolehtii kirjeissään vaimonsa Helvin kanssa niin lapsen kasvattamisesta ja hoitamisesta kuin raha-asioista. Aineistoni kirjeissä keskustellaan myös perhesuhteista, ja niiden avulla huollettiin parisuhdetta. Tutkielmassani käyttämäni kenttäkirjeet ovat Kallen lähettämiä kirjeitä kotiin Helville. Helvin kirjeitä ei ole tutkielmassa käytetty, sillä niitä ei ole säilynyt.

Olen rajannut aineistoni vuoden 1942 kevääseen, sillä silloin Helvin ja Kallen jo valmiiksi sota-ajan poikkeusolojen sekoittama arki on uudenlaista. Kesällä 1941 pariskunta meni naimisiin, ja saman vuoden lopulla syntyi heidän esikoisensa Taisto. Nämä muutokset ovat vaikuttaneet avioparin arkeen, minkä vuoksi on mielekästä tutkia, miten uudenaikaisesta arjesta huolehditaan poikkeusolojenkin keskellä. Lisäksi vuonna 1942 elettiin sodassa asemasotavaihetta, jolloin sotilaille on ollut enemmän aikaa kirjoittaa kirjeitä kotiin ja huolehtia kodista, verrattuna esimerkiksi kiivaisiin hyökkäysvaiheisiin.

Sota-ajan kirjeet tarjoavat merkittävän aineiston monelle tutkimuksenalalle ja tutkijalle. Lisäksi ne tarjoavat väylän tutustumiselle myös sotien jälkeisille sukupolville, yksityisille ihmisille, sillä kirjeiden kautta voi tutustua niin isiin ja äiteihin kuin isoisiin ja isoäiteihinkin (Tikka, Taskinen, Nevala-Nurmi 2015b: 6). Sota-ajan kirjeet tarjoavat mahdollisuuden tutustua ihmisen sotakokemukseen, kun yksittäisten ihmisten ajatukset sodan myllerryksestä on kirjoitettuna kirjeisiin. Helvi ja Kalle ovat sukulaisiani, ja olen saanut kirjeet tutkimuskäyttöni Helvin ja Kallen omaisilta.

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA -AINEISTO

2.1 Tutkimuskysymykset

Tutkin kandidaatintutkielmassani sitä, miten Kalle huolehtii kirjeissään kotirintamalle jääneen perheen voinnista. Kiinnostavaa on, miten Kalle huolehtii ja osallistuu kotiolosuhteisiin kirjeitse ja millaisia diskursseja kirjeissä esiintyy. Aihetta ei ole aiemmin juurikaan tutkittu, ja aineistossani esiintyy paljon materiaalia aiheen tutkimiseen.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisin kielellisin keinoin Kalle huolehti kirjeitse kotioloista?
2. Millaisia diskursseja kotioloista huolehtimiseen liittyy?

2.2 Tutkimusaineisto

Aineistoni koostuu Kallen rintamalta lähettämistä kirjeistä kotona odottavalle Helville. Kirjeet ovat jatkosodan ajalta, vuoden 1942 keväältä tammikuulta toukokuulle. Aineistoni ensimmäinen kirje on kirjattu päiväyksellä 1.1.1942 ja viimeinen päiväyksellä 31.5.1942. Aineistoni koostuu yhteensä 40 lähetyksestä, joista 39 on kirjeitä ja yksi on postikortti. Aineistoni koostuu kirjeistä, jotka olen saanut haltuuni 2.10.2021. Tämän päivämäärän jälkeen kirjeitä on löytynyt lisää kirjeiden alkuperäisestä säilytyspaikasta, mutta rajaan ne tämän tutkielman ulkopuolelle. Kirjeitä on muuten tasaisesti koko vuoden 1942 keväältä, mutta aineistossani ei ole yhtäkään kirjettä maaliskuulta. Ensimmäisessä kirjeessä huhtikuulta Kalle kysyy Helviltä, onko hän saanut kirjeitä ja kertoo, että hän on kirjoittanut säännöllisesti (esimerkki 1). Tämä nähdäkseni implikoi sitä, että Kalle olisi kirjoittanut Helville maaliskuussakin, mutta jostain syystä kirjeitä ei ole säilynyt. Syynä tähän voi olla esimerkiksi se, että kirjeiden perusteella Kalle on ollut lomalla kotona Helvin luona maaliskuun aikana. Ristiriitaista on kuitenkin se, etteivät sotilaiden kotilomat ole kestäneet kokonaista kuukautta. Toisaalta myös osa kirjeistä on saattanut vuosien saatossa kadota, eikä niitä näin ollen ole enää saatavilla. Aineistooni ei myöskään kuulu Helvin lähettämiä kirjeitä Kallelle, sillä niitä ei ole säilynyt. Rintamaolosuhteissa kirjeitä on voinut olla vaikea säilyttää, tai ne voivat olla mahdollisesti kadonneet tai hävitetty vuosien saatossa.

(1) Kai olet saanut kirjeitäni olen joka toinen päivä kirjoittanut (4.4.1942)

Kalle ja Helvi tapailivat jo ennen sotaa, ja kirjeenvaihto alkoi vuonna 1939 kun Kalle lähti palvelemaan 27-vuotiaana talvisotaan. Kalle oli sotilasarvoltaan alikersantti. Kalle ja Helvi avioitui-

vat vuonna 1941, ja pari sai esikoisensa Taiston saman vuoden joulukuussa. Olen jättänyt näiden ajanjaksojen kirjeet rajaukseni ulkopuolelle ja keskityn vain vuoden 1942 kevääseen, jolloin avioparin arki on uudenlaista. Tutkimusaineistossani vuoden 1942 kirjeissä Kalle ja Helvi ovat siis jo aviopari, ja heille on juuri syntynyt ensimmäinen lapsi. Kirjeaineistoni ensimmäinen kirje on kirjattu Kallelta Helville päiväyksellä 1.1.1942, jolloin Kalle on juuri saanut tietää esikoisensa syntymästä ja kirjoittaa vastauksen Helville (esimerkki 2).

(2) Et voi nyt käsittää iloani Täällä olen nyt jo monta kertaa hyppänytkin ilosta sillä sainhan tänään ilosia uutisia sieltä. Kirjoittihan Sisko sieltä että terve poika ja vielä kaikenlisäksi sinäkin voit hyvin [--] (1.1.1942)

Päädyin rajaamaan aineistoni vuoden 1942 kevään kirjeisiin erinäisten syiden vuoksi. Kallen ja Helvin esikoinen syntyi vuoden 1941 lopulla, joten vuoden 1942 kevään kirjeissä käsitellään tutkimusaiheeni eli arkeen puuttumista paljon. Lisäksi asemasotavaiheen vuoksi sotilailta on ollut paljon aikaa kirjoitella kotiin ja pitää huolta myös kotioloista. Luultavasti samasta syystä vuoden 1942 kirjeitä on tallessa eniten. Sodan aiemmilta ja jälkimmäisiltä vuosilta kirjeitä on tallessa vain hajanaisia määriä. On mahdollista, että kirjeitä on tallessa vain hajanaisia määriä esimerkiksi siksi, ettei Kalle ole voinut samaan tapaan kirjoittaa rintamalla. Toisaalta on mahdollista, että kirjeitä on kadonnut tai hävitetty vuosien aikana.

Kalle palveli talvi- ja jatkosodassa ja kotiutui vuonna 1944. Sotien jälkeen elämä jatkui kauan odotettuna arkena. Kallelle ja Helville syntyi sotien jälkeen vielä kaksi lasta. Rauhan aikaan Kalle myös muun muassa rakensi perheelleen uuden kodin, jossa he asuivat perheensä kanssa loppuikänsä. Lisäksi sotien jälkeen Kalle jatkoi työntekoa. Elämä jatkui tasaisena arkena, jossa oli onnen pilkahduksia mutta myös murheen synkentämää arkea. Kalle menehtyi vuonna 1969 sairastettuaan pitkään. Helvi menehtyi vuonna 1986.

Olen saanut kirjeet tutkimuskäyttöni kirjeiden kirjoittajan omaisilta. Olen pyytänyt heiltä luvan ja saanut heiltä suullisen hyväksynnän tutkimukselleni syyskuussa 2021. Käytän kirjeissä Kallen ja Helvin sekä heidän esikoisensa Taiston oikeita etunimiä, ja myös tähän olen saanut Taistolta luvan. En tule käsittelemään tutkielmassani mitään arkaluontoisia tietoja heistä, joten siksi oikeiden nimien käyttäminen on hyväksyttävää. Kun esimerkeissä kuitenkin esiintyy muidenkin nimiä, pseudonymisoin heidät. Pseudonymisoin myös aineistossa esiintyvät paikannimet. Tulen kunnioittamaan kirjeissä esiintyviä henkilöitä sekä heidän omaisiaan, enkä esitä tutkimuksessa erityisen arkaluontoisia asioita.

Tutkielmassani aineistoesimerkkieni kieliäsu noudattaa kirjeiden alkuperäistä kieliäsuä. Olen muuttanut tilan säästämiseksi ainoastaan pitkät sanavälit tavallisiksi välilyönneiksi sekä jättänyt aset-

telusta rivivälit merkitsemättä. Koska rivivälit muuttuvat, myös tavutus muuttuu. Jätän kuitenkin myös tavutuksen merkitsemättä, sillä se ei ole olennaista tutkielmani kannalta. Aineistossa esiintyvät epäselvät kohdat esimerkiksi käsialan tai muiden syiden vuoksi olen merkinnyt [hakasulkeilla]. Esimerkeissä, joissa olen jättänyt osan virkkeestä tai muusta sisällöstä pois, käytän merkintää [- -]. Jokaisen aineistoesimerkin perään kirjoitan sulkeisiin kirjeen päiväyksen lähdemerkinnäksi, sillä kaikki kirjeet ovat Kallelta Helville ja pelkkä päiväysmerkintä riittää kirjeen yksilöimiseksi.

Sota-ajan kirjeet on aina tulkittava omassa kontekstissaan, ja on ymmärrettävä tilanne, jossa kirjeet kirjoitetaan. Diskurssintutkimuksen näkökulmasta ilmausten merkityksiä ei ole mahdollista ymmärtää, mikäli huomioon ei oteta tietoa kontekstista (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 38). Kirjeiden lukija ei kuitenkaan voi tietää tarkkoja kirjoittamattomia sisältöjä ja syitä, joita ei avata kirjeissä. Tästä syystä tulkinta jää viime kädessä lukijalle, eikä kirjeen sisällöstä voi tehdä vain yhtä varmaa tulkintaa. Pyrin tutkielmassani perustelevaan päätelmiäni sodanaikaisen kulttuurin sekä niiden taustatietojen perusteella, joita tiedän kirjeiden kirjoittajasta. Mahdolliset tulkintavirheet ovat kuitenkin syytä ottaa huomioon.

3 TEORIATAUSTA JA TUTKIMUSMENETELMÄ

3.1 Kirjeet tutkimuksen kohteena

3.1.1 Kirjeiden kirjoittajat

Sodan vuoksi miehet lähtivät kotoa rintamalle, ja näin ollen fyysiset yhteydet muun muassa perheiden ja yhteisöjen kanssa katkesivat. Kirjeistä tuli keino, jonka avulla kotirintaman ja sotarintaman välillä voitiin pitää yhteyttä säännöllisesti. (Taskinen 2015: 13.)

Kirjeitä kirjoitti käytännössä koko kansa. Kirjeitä kirjoitettiin kaikissa kansanryhmissä ikään, sukupuoleen, rooleihin sekä taitoihin ja taustoihin katsomatta. Rintamien välisestä yhteydenpidosta vastasi kenttäposti, ja yhteensä sotien aikana kulki lähes miljardi lähetystä. (Taskinen 2015: 13.) Kirjeiden paljoutta selittää ainakin se, että haluttiin ylläpitää ihmissuhteita, ja tämä halu pitää yhteyttä läheisiin sai ihmiset kirjoittamaan kirjeitä. Läheisissä suhteissa, kuten avioparien välillä, saatettiin kirjoittaa useita kertoja viikossa tai jopa päivittäin. Toisaalta etäisemmissä suhteissa, kuten kavereiden välillä, kirjoittelua saattoi tapahtua kerran kuussa. (Taskinen 2015: 16–17.)

Kansaa kannustettiin kirjoittamaan kirjeitä, sillä ymmärrettiin, että yhteys rintamien välillä oli tärkeää mielialan ja taistelutahton ylläpitämiseksi. Lehdissä ohjeistettiin, että kirjeiden tulisi olla iloisia ja reippaita, eikä niissä saanut valittaa esimerkiksi kotioloista. Kannustavista kirjeistä koettiin olevan hyötyä rintamalla, sillä sotilaiden taistelutahto ja mieliala pysyisi näin korkealla. Myös sotilaita ohjeistettiin kirjoittamaan rohkaisevia ja luottavaisia kirjeitä, eikä tappioista tai tuhoista saanut kertoa. (Hagelstam 2011: 304–305.)

Koska sodan julmuuksista ei haluttu tai saatu kirjoittaa kotiin, olivat kirjeet monesti sisällöltään hyvin arkisia. Ihmissuhteiden ylläpitämisen lisäksi kirjeissä keskusteltiin paljon arkisista asioista, ja sotilas saattoi ohjeistaa kirjeen välityksellä kotiväkeä esimerkiksi hoitamaan maatilaa tai raha-asioita. Lisäksi kirjeiden välityksellä otettiin osaa lasten kasvatukseen ja saatettiin hoitaa isyyden roolia. (Taskinen 2015: 17.)

3.1.2 Sensuuri

Sodan aikaan tavallisen postin rinnalle perustettiin toinen organisaatio, kenttäposti, joka kuljetti postin sota- ja kotirintaman välillä. Kenttäpostin yhteyteen rakennettiin myös sensuurijärjestelmä. (Metsberg 2015: 30.)

Kenttäposti toimi niin, että konttorit vastaanottivat postin kotirintamilta, lajittelivat lähetykset ja lähettivät ne kenttäpostikonttoreihin, joista ne hoidettiin joukko-osastoille. Joukko-osastot puolestaan huolehtivat siitä, että posti kulki sotilaille. Jatkosodassa maksuttomasti toimitettiin tavalliset postikortit, enintään 40 grammaa painavat kirjeet sekä viiden kilon paketit. Osa kenttäpostista kuljetettiin alennetulla postimaksulla. Kirjeet saattoivat tavallisesti saapua perille noin viikossa, mutta usein nopeamminkin. Välillä taisteluiden aikana kenttäposti saattoi kulkea myös hitaammin. (Hagelstam 2011: 306.)

Sensuuritoiminnasta vastasi talvisodan aikana Päämajä, mutta talvisodan ja välirauhan aikana työnjako muuttui useasti. Jatkosodassa sensuurista ja valvonnasta vastasi Valtion tiedotuslaitos (VTL), joka perustettiin varta vasten sensuuria ja tiedotustoimintaa varten. (Metsberg 2015: 32–33.) Käytännössä sensurointi toteutui esimerkiksi pidättämällä kokonaisia kirjeitä, mustaamalla tai leikkaamalla kielletyt kohdat (Hagelstam 2011: 308). Mikäli kirjeet oli avattu, ne suljettiin uudelleen ja niihin leimattiin tarkastusleima, johon saatettiin lisätä tarkastajan oma tunnus. Arvion mukaan noin neljä prosenttia kenttäpostista tarkistettiin jatkosodan aikana. (Metsberg 2015: 41.)

Vaikka sensuuritoimistojen työntekijöille annetut ohjeet olivatkin löyhiä, annettiin vuonna 1941 rintamamiehille ohjeistusta siitä, mitä kirjeisiin sai tai ei saanut kirjoittaa *Kenttäpostiopas (joukkoja varten)* -oppaan muodossa. Sotilailta oli kielletty kirjoittamasta asioista, joista vihollinen voisi hyötyä. Kirjeisiin ei saanut kirjoittaa tietoja siitä, minne joukot olivat sijoitettuna. Myös joukko-osaston kunnosta, vahvuudesta tai aseistuksesta oli kiellettyä kirjoittaa. Kaikenlaista asiallisuutta tuli noudattaa, eikä sopimattomia kirjoituksia tai piirustuksia saanut laittaa kirjeisiin. Sotilaat eivät saaneet valittaa kirjeissään velvollisuuksistaan saati muista oloista. (Hagelstam 2011: 307–308.) Lisäksi kirjeissä ei saanut mainita muita sotilasarvoja kuin sotamies (Metsberg 2015: 40).

Mahdollinen sotakokemuksista vaikeneminen kirjeissä ei kuitenkaan aina johtunut sotasensuurista. Itsesensuuri vaikutti kirjeiden sisältöön, sillä kirjoittaja pyrki huomioimaan vastaanottajan reaktiot. Sotilaat usein halusivat suojella vastaanottajia, eikä esimerkiksi kuolemaan liittyneitä yksityiskohtia nähty tarpeellisiksi kirjoittaa kirjeissä. (Metsberg 2015: 40–41.) Kirjeet olivat monesti silta sotilaille normaaliin, tavalliseen siviilielämään, ja kirjeidenvaihto koettiin mukavana tapana viettää aikaa. Toisaalta sodan julmuuksista kirjoittamiselle ei jäänyt tilaa, kun sotilaat kirjoittivat muun

muassa sääolosuhteista ja asuinoloistaan sekä vapaa-ajan toiminnasta, kuten lukemisesta, kirjeiden kirjoittamisesta ja mahdollisista juhlista. Kirjeet helposti vaikuttavatkin hyvin arkipäiväisiltä sisällöltään. (Hagelstam 2011: 318.) Kirjeiden vastaanottajia ei välttämättä haluttu huolestuttaa, joten vastaanottajan reagointi otettiin huomioon. Hankalista asioista saatettiin mieluummin puhua kasvotusten, kuten eräässä kirjeessä Kalle kertoo olleensa hyökkäyksessä, mutta toteaa lopuksi kertovansa lisää, kun pääsee kotiin (esimerkki 3). Näin hän ei mahdollisesti huolestuta vastaanottajaa kirjeellä, vaan ajattelee pystyvänsä kertomaan asian paremmin kasvotusten. Toisaalta voi olla, että Kalle ei sensuurin ohjeiden mukaisesti halunnut kertoa hyökkäysten yksityiskohdista.

(3) Nääs kun olimme silloin hyökkäyksessä siellä kaukana ja jouduin yön olemaan liikkeellä ja oli kova pakkanen niin että paleltu hiukan varpaani ei sentään pahemmin siellä kävi monen pojan hullumminkin [- -] Älä nyt ajattele että eikö minulla ollut sukkia niitä oli kyllä mutta ei ollut tilaisuutta edes muuttaa silloin, **mutta selitän tämän asian sitte kun tulen täältä** (12.2.1942)

Sotilaat olivat hyvin tietoisia postisensuurista, ja osa pyrki ymmärtämään sitä, mutta suhtautuminen sensuuriin ei kuitenkaan ollut yleensä positiivista. Usein sotilaat kuitenkin kirjoittivat olinpaikastaan, ja välillä sensuuria kierrettiin esimerkiksi piirtämällä kuva-arvoitus olinpaikasta. Toinen tapa kiertää sensuuria oli se, että lähetettiin kirje kotiseuduille lomalle lähtevän sotilaan mukaan, joka saattoi kuljettaa kirjeen vastaanottajalle. Sensuuria ei kuitenkaan aina pyritty edes kiertämään, vaan sitä haastettiin välillä hyvin avoimestikin. (Taskinen & Hagelstam 2015: 49–51.)

3.1.3 Aiempi tutkimus

Sota-ajan kirjeitä ei ole aina pidetty kunnollisina lähteinä tutkimuksille, sillä esimerkiksi sensuurin uskottiin vaikuttaneen kirjeisiin suuresti. Lisäksi yksityisten ihmisten sotakokemuksia ei pidetty kiinnostavana aineistona tutkimuksille. Vasta viime vuosina tutkijat ovat kiinnostuneet kenttäkirjeistä tutkimuksen kohteena, ja kenttäkirjeitä tutkitaankin nyt monella eri alalla ja monista eri tutkimussuuntausten näkökulmista. (Tikka, Taskinen & Nevala-Nurmi 2015b: 7.) Historiantutkimuksen alalta on viime vuosina tullut paljon uusia tutkimuksia. Esimerkiksi Ilari Taskinen (2021) julkaisi väitöskirjan, jossa hän tutki suomalaisten sotilaiden kirjeenvaihtamista ja ihmissuhteiden ylläpitämistä. Historian alalta on lisäksi kokoelmateos *Kirjeitä sodasta* (toim. Tikka, Taskinen, Nevala-Nurmi 2015a). Myös pro gradu -tutkielmia on tehty, esimerkiksi Hannele Lamminpää (2014) tutki jatkosodan aikaisia kirjeitä sotilaan ja kotiväen selviytymisen välineenä ja Julia Ketola (2015) tulevaisuuden odotuksia jatkosodan kirjeissä.

Lingvististä tutkimusta sota-ajan kirjeenvaihtoon liittyen on tehty vielä varsin vähän. Viime vuosina Tampereen yliopistossa on valmistunut kuitenkin sekä kandidaatintutkielmia että pro gradu -tutkielmia, joiden aineistona on sota-ajan kirjeet. Tämä kandidaatintutkielma valmistuu myös Tampereen yliopistossa, joten tutkielmani tulee näiden tutkielmien jatkoksi. Aiemmin julkaistuja kandidaatintutkielmia ovat Patrik Kivisen (2017) tutkielma, joka käsittelee lausetason puhekielisyksiä sekä Riikka Valkjärven (2017) tutkielma, joka käsittelee kuoleamisen ja sen aiheuttamisen merkityksiä sota-ajan kirjeissä. Tampereen yliopistossa on julkaistu yhdeksän sota-ajan kirjeitä käsittelevää pro gradu -tutkielmaa. Sota-ajan kirjeistä on tehty paljon juuri diskurssintutkimusta, kuten esimerkiksi Sara Silén (2019) tutki uskollisuuden ja mustasukkaisuuden diskursseja jatkosodan kirjeenvaihdossa ja Patrik Kivinen (2020) kirjeenvaihtoa ja kirjoittamista koskevia diskursseja. Lisäksi Marja-Riitta Mikkola (2019) tutki sensuurin määräysten uhmaamisen diskursseja ja niiden moniäänisyyttä sekä Marjo Pajunen (2019) äidin negatiivisten tunteiden diskursseja. Myös murretasoon tutkimusta on tehty, kuten Tytti Koivumäen (2020) tutkimus kaksoisvokaalien merkinnästä suomenruotsalaisen sotilaan kirjeissä sekä Jenni Rintalan (2018) tutkimus Etelä-Pohjanmaan murteesta kirjeissä. Lisäksi muun muassa Piia Ahonen (2019) tutki affektisuuden kielellisiä ilmaisukeinoja ja parisuhteen ylläpitämistä sota-ajan kirjeenvaihdossa, Helmi Riihonen (2019) kiroilua sekä Janette Rosi (2018) huumoria sodanaikaisissa kirjeissä.

3.2 Diskurssianalyysi sotakirjeiden tutkimuksessa

Diskurssintutkimuksessa tutkitaan sitä, miten kielenkäyttäjät käyttävät esimerkiksi tiettyä sanaa eri tilanteissa, eri aikoina ja eri paikoissa, sekä sitä, miten kyseisen sanan käyttöä selitetään. Oletuksena on, että sanoilla ei ole yksinäisiä merkityksiä, vaan merkitykset voivat muuttua, ja että kieltä voi käyttää monissa eri merkityksissä eri tilanteissa. Merkitykset muodostuvat kussakin käyttötilanteessa. Keskeisin ajatus diskurssintutkimuksessa on näkemys kielestä sosiaalisena toimintana. Kielenkäytön sosiaalisuus tarkoittaa sitä, että kielenkäyttö vaihtelee tilanteen, ajan, tavoitteen ja paikan mukaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 13–15.)

Diskurssintutkijaa kiinnostaa ajatus siitä, mitä asioita kielellä tehdään ja miten. Tutkimuksen kohteena on siis sekä kielenkäyttö että kielenkäyttötilanne, ja usein erityisesti kielenkäyttötilanteen merkitystä korostetaan diskurssintutkimuksessa. Tilanne vaikuttaa kielen vaihteluun, vaikka toisaalta kieli vaihtelee tilanteesta toiseen. Lisäksi kielenkäytön ehdot, normit ja seuraukset korostuvat. Myös sosiaalinen toiminta on osa kielellistä toimintaa, sillä yksi ulottuvuus on se, miten tilanteita tehdään ja tulkitaan. Kieli ja tilanne ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa, sillä kumpikin vaikuttaa toiseen. (Pie-

tikäinen & Mäntynen 2019: 20.) Konteksti on keskeinen käsite diskurssintutkimuksessa, sillä se vaikuttaa aina kielelliseen toimintaan. Kontekstin avulla voi analysoida, tulkita ja selittää kielenkäyttöä. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 39.)

Kieltä voi käyttää hyvin monella tapaa, sillä kielenkäyttäjillä on käytössään hyvin laaja sanojen ja rakenteiden joukko. Näistä kielenkäyttäjät voivat valita juuri ne ilmaukset, jotka sopivat tilanteeseen sen mukaan, millaista näkökulmaa haluaa tuoda esiin. Näiden ilmausten merkitykset kuitenkin syntyvät vuorovaikutuksessa muiden kielenkäyttäjien ja diskurssien kanssa. Ilmaukset eivät sillä vuorovaikutuksellista ja diskursiivista merkitystä, vaan merkitykset syntyvät kontekstin ja tulokinnan yhteisvaikutuksesta. Mikään diskurssi ei tiivisty ilmaisuun, mutta yksi pienikin ilmaus voi aktivoida diskurssin. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 94–95.) Toisaalta kuitenkin konteksti säätelee sitä, miten ja mitä näitä kielellisiä resursseja käytämme (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 47). Aineistossani kielenkäytön tapoihin on vaikuttanut varmasti esimerkiksi kirjeet tekstilajina mutta toisaalta myös Kallen koulutus, ikä, asuinpaikka ja murre. Lisäksi esimerkiksi sotasensuuri on saattanut vaikuttaa kielenkäyttöön kirjeissä.

Kielellisten valintojen lisäksi valintoja voi tehdä myös esimerkiksi diskursiivisten ja sosiaalisten merkitysjärjestelmien tasoilla. Tämä tarkoittaa näkökulmaa, jossa kieli nähdään resurssina. Valinnat merkitsevät sitä, että käyttämällä näitä resursseja eri tavoin voimme kuvata jotain tiettyä ilmiötä erilaisin ilmauksin ja rakentein. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 23.) Esimerkiksi Kalle voi kirjeissään tehdä valintoja siitä, käyttääkö hän esikoisestaan käsitettä *poika*, *vauva* tai *kakara*, joilla kaikilla on sävyero.

Nämä peruslähtökohdat diskurssintutkimukselle liittyvät teoreettiseen viitekehykseen, jota kutsutaan sosiaalisiksi konstruktivismiksi. Sosiaalinen konstruktivisti yhdistää eri tutkimussuuntia, joissa tarkastellaan sosiaalisen todellisuuden ja merkitysten muovautumista. Tässä yhdistymisessä tilaa sai kielen ja merkkijärjestelmien käyttäminen merkitysten luomisessa, yhteisöllisyyden ja identiteettien rakentamisessa sekä toimintatapojen järjestäytymisessä. Keskeinen ajatus näissä tutkimussuunnissa on, että todellisuus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tärkeässä roolissa silloin ovat kieli ja merkkijärjestelmät. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 21–22.)

Kuten jo aiemmin kuvasin, diskurssintutkimuksessa tutkitaan kieltä käytössä ja kielenkäyttöä sosiaalisena toimintana. Diskursseja tutkittaessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten kieltä käytetään erilaisissa tilanteissa, yhteiskunnassa, ajassa ja paikassa. Sanojen ja ilmausten merkitykset ovat aina kontekstisidonnaisia, eli ne saavat merkityksensä aina uudessa tilanteessa, kontekstissa. Tästä syystä diskurssintutkimuksen näkökulmasta ei ole mahdollista ymmärtää ilmausten merkityksiä, jos ei ota huomioon kontekstia. Merkitykset vaihtelevatkin joustavasti kontekstin mukaan, mikä tekee merki-

tyksestä dynaamisen. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 37–38.) Esimerkiksi Helvin ja Kallen keskustelu perunoista on merkitykseltään hyvin erilainen kuin mitä se olisi tämän päivän yhteiskunnassa.

Käytän diskurssianalyysiä tutkielmassani tutkimusmenetelmänäni, ja tavoitteenani on selvittää, millaisia diskursseja aktivoituu aineistoni kirjeissä arkeen puuttumisessa. Käsitän diskurssit niin, että ne ovat olemassa passiivisina, kunnes ne aktivoituvat kielenkäyttötilanteessa muun muassa sanavalintojen kautta. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkin diskursseja kielellisten valintojen avulla. Esimerkiksi Kallen kirjoitus perunoiden myymisestä aktivoi taloudellisuuden diskurssin. Käsitän tässä tutkielmassa kielen sosiaalisena toimintana, sillä kielen avulla diskurssit kertovat ympäröivästä yhteiskunnasta, kulttuurista, ajasta ja paikasta uutta tietoa (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 17).

4 ANALYYSI JA TULOKSET

Sodan kauheuksista ei juuri rintamalta lähetetyissä kirjeissä kerrottu vastaanottajalle. Koska kirjeet olivat monesti sotilaille silta tavalliseen arkeen ja siviilielämään, ei julmuuksille myöskään haluttu jättää tilaa. Tästä syystä monesti kirjeet ovat sisällöltäänkin hyvin arkisia, ja niissä keskustellaan arkisista asioista (Taskinen 2015:17). Myös Kallen kirjeissä esiintyvät pitkälti samat aiheet ja kysymykset kotiväen voinnista sekä kotiolosuhteista huolehtimisesta.

Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen, millaisista asioista kodin arjessa Kalle huolehti ja miten. Aineistossani esiintyy arkeen puuttumiseen liittyen neljä eri diskurssia, joita tarkastelen tässä tutkielmassa. Nämä diskurssit, jotka esiintyvät Kallen kirjeissä, ovat keskeisiä ja toistuvia. Ensimmäinen diskurssi on vaimon terveys ja hyvinvointi, joista Kalle piti huolta. Toisena diskurssina on esikoisen Taiston kuulumiset ja hoidon ohjeistus ja kolmantena taloudellisuus sekä raha-asiat. Viimeisenä neljäntenä diskurssina on läsnäolemattomuuden ennakointi. Näiden diskurssien erittelyn jälkeen kokoan yhteen, millaisia diskursseja sekä kielellisiä keinoja aineistossa esiintyy.

4.1 Vaimon terveyden ja hyvinvoinnin diskurssit

Kalle huolehtii rintamalla ollessaan paljon Helvin terveydestä ja hyvinvoinnista. Hän esimerkiksi kyselee kuulumisia ja ohjeistaa tätä toimimaan. Kalle puuttuu paljon Helvin terveyteen, sillä hän huolehtii esimerkiksi siitä, että Helvi alkaa parantumaan synnyttämisen jälkeen, ja siitä, että Helvi muistaa syödä ja ulkoilla. Lisäksi kirjeissä yhtenä Helvistä huolenpidon teemana on Helvin hyvinvointi ja tyytyväisyys. Kalle ja Helvi keskustelevat kirjeitse Helvin asuinoloista ja niihin vaikuttavista tekijöistä, mutta myös muun muassa takin hankkimisesta sekä arjessa viihtymisestä. Lisäksi Kalle ohjeistaa Helviä arjen askareissa, kuten autokuljetuksen järjestämisessä, lastenvaunujen hankkimisessa sekä Taiston huolenpidossa. Kirjeissä esiintyy toistuvasti huoli tietämättömyydestä ja epävarmuudesta, sillä Helvin kirjeet eivät aina saavu perille Kallelle.

4.1.1 Terveiden diskurssi

Vuoden 1942 kevään aikana Kalle toistuvasti huolehtii Helvin terveydestä. Kirjeiden perusteella Taiston syntymisen jälkeen Helvi joutui olemaan lähes kuukauden sänkypotilaana. Varsinaista syytä sairaana olemiselle ei kirjeissä ilmene ja Kalle toistuvasti tammikuun aikana huolehtiikin siitä, että Helvi alkaisi parantumaan. Helvi ei itse kyennyt kirjoittamaan kirjeitä Kallelle, joten Kallen kirjeissä näkyy

huoli ja tietämättömyys tämän voinnista, kuten esimerkistä 4 voi huomata. Kalle kertoo, ettei osaa kuvitellakaan Helvin vointia ja arvuuttelee, kuinka paha tilanne voi olla. Hän selkeästi on huolissaan Helvin voinnista. Kalle kuitenkin myöhemmin saa tiedon siitä, että Helvi on paranemassa (esimerkki 5). Vastauskirjeessään hän muistuttaa Helviä pysymään yhä sängyssä, ja tällä käskemisellä hän huolehtii Helvin terveydestä. Terveydestä huolehtiminen aktivoi terveyden diskurssin. Kalle kirjoittaa ajan olleen tuskallista, kun on joutunut tietämättömänä ajattelemaan Helvin vointia, mikä puolestaan korostaa tietämättömyyttä ja epävarmuutta. Lisäksi kirjeissään Kalle korostaa välimatkaansa Helviin, sillä hän puhuu Helvin olevan siellä ja itse olevansa täällä. Välimatkan korostaminen kuvastaa sitä, miten sota riisti läheiset eroon toisistaan.

(4) **En siis osaa kuvitella** minkälainen sinun siellä on olla voit olla vaikka ihan sänkyyn oma siellä siis heikkona sairaana mutta lohdutan aina täällä itseäni että ei kai se sentään niin ole (7.1.1942)

(5) Olen nyt taas kovin onnellinen kun sain tietää että sinä jo sentä taitat alkaa siellä parantua mutta **muista nyt** ettet kovin ala liikkua siellä sillä se uusii ja. Olikin tässä jo muutama päivä niin **tuskallista** kun **ajattelen** täällä jos olet oikein kovin kipee siellä. (30.1.1942)

Kalle sai tiedon esikoisensa syntymästä omalta sisareltaan, joka kirjoitti asiasta Helvin puolesta. Kalle kuitenkin kirjoittaa kirjeitään Helville, vaikka tietää, ettei tämä kykene itse kirjoittamaan takaisin. Kirjeissään Kalle puhuttelee Helviä ja muistuttaa tätä pysymään riittävän kauan sängyssä (esimerkki 6). Käskiessään Helviä pysymään sängyssä riittävän kauan Kalle huolehtii Helvin terveydestä, mikä puolestaan aktivoi terveyden diskurssin. Kirjeissä korostuu toisaalta myös Kallen kärsivällisyys, sillä hän käskää Helvin kirjoittaa vasta kun tämä jaksaa ja paranee. Käskyllä *kirjoita itse kun jaksat ja paranet* Kalle ilmaisee ikään kuin vaativansa mutta ennen kaikkea odottavansa Helvin kirjeitä, mutta ilmauksella *mutta muista pysyä tarpeeksi kauan* hän pehmentää vaatimustaan.

(6) [- -] **kirjoita itse kun jaksat ja paranet** mutta **muista pysyä tarpeeksi kauan** sänkyssä ettet lähtisi liian aikaisin liikkeelle. (1.1.1942)

Kalle huolehtii kysymällä usein siitä, onhan Helvi syönyt (esimerkit 7 ja 8). Kalle ei merkitse kysymysmerkkejä kysymysten loppuun, mutta ne voi tunnistaa kysymyksiksi *-kO-*partikkelista sekä kysymyssanasta *kuinka*. Hän ei odota kysymyksiinsä vastausta, vaan hän suoraan ikään kuin antaa luvan Helville voin ostamiseen sanomalla *osta vaan* ja toistamalla lausuman kahdesti (esimerkki 7). *Vaan-*partikkeli ilmaisee tässä yhteydessä luvan antamista, mutta toisaalta se voi olla myös kehotus. Toistamisella hän vahvistaa sanomaansa. Lisäksi Kalle käyttää *kai olet* -rakennetta, jolla hän esittää kysymyksen (esimerkki 8). Modaalipartikkeli *kai* lauseen alussa ilmaisee kysymystä (VISK § 802). Tällä rakenteella hän kysymisen lisäksi varmistaa, että Helvi on syönyt. Lisäksi Kalle kyselee Helvin ja Taiston voinneista sekä siitä, että ovatko he nauttineet keväilmasta (esimerkki 8). Kysymällä hän

osoittaa olevansa kiinnostunut tilanteesta. Hän myös kehottaa heitä ulkoilemaan verbillä *muistakaa* ja perustelee sen olevan terveellistä, mikä aktivoi terveyden diskurssin. Kyselemällä ja käskemällä hän osoittaa välittävänsä Helvin terveydestä.

(7) Tuli tässä juuri mieleen että **saitko** vielä entiset voi kortit ja **kuinka** siellä nyt on saanut annoksia ostaa. **Osta äiti vaan** voita sieltä kai sillä on hintaa mutta **osta vaan** sinun täytyy syödä **muista** se jos kortti annoskin pieni niin mitäs siitä syö. (21.5.1942)

(8) **Kuinka olette siellä voineet** onko poikani ollut terveenä ja **onko itkenyt** ja sina **kai olet muistanut syödä** ja nauttia kevät ilmasta siellä se on terveellistä pitkän talven jälkeen. Teille molemmille siis **muistakaa** ulkoilla molemmat siellä (22.4.1942)

Rintamalla ollessaan Kalle huolehtii myös siitä, että saavathan Taisto ja Helvi riittävästi vitamiineja. Kallen ilmaisu *hommaa vaan* saa aikaan vaikutelman, että aiheesta olisi keskusteltu jo aiemmin (esimerkki 9). Helvi on saattanut kysyä Kallen mielipidettä asiaan, mutta sitä ei voi tietää, sillä Helvin kirjeitä ei ole säilynyt. Myös tässä ilmauksessa *vaan*-partikkeli ilmaisee sallimista ja luvan antamista. Kalle perustelee vitamiinien olevan hyväksi lapsille, ja ohjeistaa myös Helviä syömään niitä. Ohjeistaminen vitamiinien hankkimiseen ja syömiseen aktivoi terveyden diskurssin.

(9) [- -] entäs sinä siellä kuinka olet voinut siellä poikani kanssa oletteko pysynyt terveenä tuli juuri mieleeni että **homma vaan Taislolle niitä vitamiini pilleriä** kun olen vielä jälkeinpäin kuullut että ne ovat hyviä niin pienille usein vaan antaa ja oikeastaan **sinun tarvitsis itsekin niitä syödä** koska niitä syövät isot ihmisetkin näin keväällä ihminen tarvitsee vitamiinia. (2.5.1942)

Kalle kirjeissään siis huolehtii muun muassa Helvin terveydestä, syömisestä, parantumisesta ja voimisesta. Keinoja, joilla Kalle osoittaa huolehtivansa, ovat muun muassa kysyminen, vaatiminen ja ohjeistaminen esimerkiksi käskyillä. Kalle esimerkiksi käskää Helviä pysymään sängyssä, jotta tämä paranee. Kalle puhuttelee Helviä esimerkiksi ilmauksella *sinä siellä*, mutta käyttää myös hellitelyilmauksia kuten *äiti*. Lisäksi Kalle välittää Helvin hyvinvoinnista ja tyytyväisyydestä, mistä kerroon lisää seuraavassa luvussa.

4.1.2 Hyvinvoinnin diskurssi

Kallen ja Helvin välisissä kirjeissä esiintyy keväällä yhtenä teemana Helvin hyvinvointi ja tyytyväisyys. Hyvinvointiin sisältyy esimerkiksi viihtyminen, vapaa-ajan viettäminen sekä erilaiset tarpeet. Yhtenä keskustelunaiheena on muun muassa se, ettei Helvi viihdy kodissa, jossa tämä asuu Kallen ollessa rintamalla. Heillä ei ole sodan aiheuttamien olosuhteiden vuoksi omaa asuntoa, joten Helvi asuu Kallen vanhempien luona. Aviopari käykin paljon keskustelua pitkin kevättä siitä, mitä asialle tulisi tehdä. Helvi on ehkä kokenut olevansa vaivaksi, sillä Kalle ensin perustelee Helville sitä, ettei

tämä ole kenenkään häiriöksi ja on ikään kuin eri mieltä Helvin kanssa asiasta (esimerkki 10). Kalle kuitenkin pehmittää perusteluaan sanomalla *ymmärränhän sinua*. Liitepartikkeli *-hAn* verbin jäljessä ilmaisee myönnytystä (VISK § 830). Kuitenkaan Helvin mielipide ei vaikuta olevan Kallelle täysin selvä, sillä hän kirjoittaa haluavansa täyden selvyuden asiasta. Lisäksi Kalle kirjoittaa ”jos sinulla olisi oikein halu [- -] niin täytyy alkaa sitä asiaa oikein jo ajattelemaan”. Jos – niin -yhdysrakenteessa *jos* ilmaisee ehtoa ja *niin* seurausta (VISK § 1595). Tällöin Kalle antaa vaihtoehdoksi, että mikäli Helvi haluaa muuttaa muualle, niin asiaa voi alkaa edistämään. Kuitenkin Kallen *oikein* ja myöhemmin *jos kerran* lisäykset viittaavat siihen, ettei Kalle välttämättä tahtoisi toimia näin. Ilmauksen toistaminen vahvistaa ilmauksen sävyä. Tässä asiayhteydessä Kalle korostaa ainoan kerran keskustelemisen olevan huonoa kirjeiden välityksellä. Keskustelu Helvin viihtymisestä kodissa aktivoi hyvinvoinnin diskurssin, sillä viihtyvyydellä on olennainen merkitys myös hyvinvoinnille ja tyytyväisyydelle.

(10) Niin ja kysyit mitä olen ajatellut siitä olostasi siellä niin sehän askarruttaa minua täällä itseänikin en sitä yhtään että muka olisit siellä toisten kiusana sillä nykyään ei kannata kenenkään katsoa omaa parastaan niinkauan kun sotaa kestää [- -] Mutta **ymmärränhän** niin kovin hyvin sinua siellä että sinun olisi paljon vapaampaa olla omissa oloissasi vaikka muuallakin jossain vuokralla niinkauan kun tulen täältä [- -] Mutta minun täytyy saada sinun mielipiteistäsi täysi selvyys tässä asiassa **niin huonoa kun tää onkin näin kirjeellisesti** että jos sinulla **olisi oikein halu** johonkin muualle niin täytyy alkaa sitä asiaa **oikein jo ajattelemaan** sillä kai niitä nyt saa jonkinlaisia paikkoja joskus jos tilaisuus tulee sielläkin. Kirjoitan nyt samalla Siskollekin siitä vuokra asiasta nyt viellä jos kerran haluat puhua siitä niin ainakin ne on tietoisia jo etukäteen ehkä saatte yhtä aikaa kirjeeni käsken Siskon puhumaan siitä isälle ja äidille jos kerran sitä tahdot. (30.1.1942.)

Kaiken ohella Kalle varmistele, että huolehtiihan Helvi itsestäänkin, joten kirjeissä on puheena myös muun muassa Helvin vapaa-aika ja sen viettäminen. Esimerkistä 11 voi huomata, miten Kalle puhuttelee Helviä suoraan sanoin *äiti kultani kuule*, jota edeltää voivottelu. Lisäksi *äiti kultani* on hellittelevä ilmaus. Kalle jälleen käyttää *kai ehdit käymään* -rakennetta ja sen avulla kysyy, ehtiikö Helvi ostamaan itselleen takin. Kalle myös perustelee takin ostamista sanomalla *kun kerran tarvitset sen*. Takki on selkeästi tarpeellinen Helville kesällä, joten sen hankkiminen on olennaista hyvinvoinnille. Lisäksi Kalle perustelee, ettei Helvin kannata murehtia raha-asioista ja rohkaisee tätä kertomalla heidän tulevan toimeen. Avioparin taloudellisuudesta kerron enemmän luvussa 4.3. Kun esimerkissä 11 ensimmäisen kerran mainitaan äiti, tarkoitetaan Helviä. Toisella kerralla tarkoitetaan Kallen äitiä, joka voisi vahtia Taistoa, jotta Helvi pääsisi itseksensä kaupoiille. Kalle puhuttelee Helviä ilmauksella *äiti*, mikä puolestaan voi olla affektinen ilmaus, sillä kyseessä ei ole Kallen äiti, vaan aviopuoliso.

(11) Voi voi **äiti kultani kuule kai sinä ehdit käymään** siellä [- -] itselles sen kesä palltoon ostamassa kyllä äiti hoitaa Taistoa sen aikaa. [- -] muista ostaa kun kerran tarvitset sen, kyllä toimeen tullaan taas kun täältä tulen älä yhtään sure. (2.5.1942)

Kalle ja Helvi keskustelevat myös muun muassa Helvin vapaa-ajan viettämisestä. Yksi tapa Helville viettää vapaa-aikaa on selkeästi elokuviin meneminen. Helvi on kokenut olonsa yksinäiseksi ja Kalle on huolissaan siitä, ettei Helvin aika kulu. Tästä syystä hän kehottaa Helviä menemään elokuvaan, mikä voisi lisätä Helvin hyvinvointia. Liitepartikkeli *-hAn* verbin jäljessä merkitsee myönnytystä (VISK § 830), jolla Kalle saattaa kehottaa tai antaa Helville luvan mennä elokuvaan (esimerkki 12). Hän tarjoaa ratkaisuksi myös tässä yhteydessä, kuten myös esimerkissä 11, oman äitinsä hoitavan Taistoa, mikäli Helvi haluaa mennä elokuvaan. *-kin*-pääte sanassa *sinäkin* ilmaisee merkitystä *myös*, mikä viittaa siihen, että aiheesta on keskusteltu ennenkin, tai että joku toinen on mahdollisesti ollut menossa elokuvaan, ja Helvikin on halunnut. Tässä tapauksessa Kalle rohkaisee Helviä menemään elokuvaan, jotta tämä voisi nauttia ajastaan paremmin. Tämä rohkaiseminen aktivoi hyvinvoinnin diskurssin.

(12) Voithan sinäkin joskus mennä elokuvaan jos [mukovaa] näytellään kyllä äiti Taistoa hoitaa. (15.5.1942)

Kalle välittää paljon Helvin hyvinvoinnista ja tyytyväisyydestä, sillä aihe toistuu keväällä 1942 kirjeissä monesti ja monen eri teeman ympärillä. Näitä teemoja ovat esimerkiksi vapaa-aika, viihtyminen sekä tarpeellisten asioiden hoitaminen. Kirjeissä käytetään kysymyksiä, käskyjä sekä muun muassa puhuttelua. Kysymykset ilmenevät *kai*-modaalipartikkelilla ja käskyt imperatiivimuotoisilla verbeillä. Seuraavaksi käsittelen sitä, miten Kalle on ohjeistanut rintamalta käsin kirjeissään Helviä toimimaan.

4.1.3 Ohjeistamisen diskurssi

Kirjeissään Kallen on ohjeistettava Helviä toimimaan arjessa. Ohjeet liittyvät terveyteen, vauvasta huolehtimiseen ja arjesta selviämiseen. Ohjeistaminen on moninaista, ja välillä Kalle käskyy Helviä toimimaan tietyllä tavalla, kun taas välillä hän vain pohtii ja huolehtii kaiken toimimisesta.

Kalle huolehtii esimerkiksi siitä, että autokuljetus tilataan, jotta Taisto ei paleltuisi (esimerkit 13 ja 14). Kalle ohjeistaa Helviä varaamaan autokuljetuksen, mutta siltä varalta, ettei itse välttämättä pääse paikalle (esimerkki 13). Samassa esimerkissä Kalle puhuttelee Helviä sanomalla *kuule*, jonka jälkeen hän ohjeistaa Helviä toimimaan tietyllä tavalla. Ohjeistaminen ei kuitenkaan tapahdu suoraan käskemällä, vaan Kalle käyttää kirjoituksessaan muun muassa passiivia, kuten sanassa *tilataan*. Il-

maisuu *kun pyytäisi* on nollapersoonainen, sillä se on subjektiton ja verbi on kolmannessa persoonassa. Tällainen sanottu kuitenkin koskee vähintään puhujaa ja kuulijaa, vaikka samalla se voidaan tulkita avoimeksi. (VISK § 1347.) Tällä sekä passiivimuotoisella ilmauksella *tilataan* Kallen lausumat voidaan tulkita koskevaksi sekä Kallea itseään että Helviä (esimerkki 13). Toisaalta Kalle myös ohjeistaa suoraan Helviä imperatiivilla *käske*, jotta Helvi puolestaan käskisi Siskoa tilaamaan auton (esimerkki 14). Kalle kutsuu Taistoa sanalla *poikanen*, joka ilmaisee pienuutta tai hellittelyä (esimerkki 13), mutta toisaalta Kalle myös kirjoittaa Taistosta sanalla *poikamme*, jossa on possessiivisuffiksi *-mme* (esimerkki 14). Tämä ilmaisee sitä, että he ovat yhdessä Taiston vanhempia ja yhdessä hänestä vastuussa. Kallen ohjeistaminen helpottaa Helviä toimimaan arjessa, mikä aktivoi sekä ohjeistamisen diskurssin että vaimon hyvinvoinnin diskurssin.

(13) **Kuule** se on parasta että kun on näin talvi niin **tilataan** Kuhmonen siitä Virtarannan tiehaarasta hakemaan silloin kun on siellä rukous huoneella jokin hartaus tilaisuus. Kun on näin talvi ettei se **poikanen** paletuisi niin autolla se käy niin nopeesti vielä kun se otottaisi siellä asemalla niin kauan että toisi heti takaisin. En nyt ole vielä kumminkaan ajatellut mutta eiköhän Kaarron väet olisi niin hyviä **kun pyytäisi**, tämän nyt kirjoitan kaiken varalta jos en sattuisi pääsemäänkään (6.1.1942)

(14) Ehkä saatte sen ristiäishomman siellä suoritettua mutta **käske** vaikka Siskon tilaamaan auto sillä se käy niin nopeasti ettei tarvitse pakkasessa niin kauaa olla ettei se **poikamme** saisi vaan kylmää (13.1.1942)

Kallella on selkeä halu vaikuttaa Taiston hoitamiseen, sillä hän ohjeistaa Helviä muun muassa olemaan kärsivällinen ja lempeä heidän pojalleen imperatiivimuotoisella verbillä *anna* (esimerkki 15). Tällä hän yrittää viestittää sitä, että koska hän ei voi olla paikalla osoittamassa lempeyttä Taistolle, hän tahtoo Helvin tekevän niin. Toisaalta Kalle myös kannustaa Helviä jaksamaan arjessa paremmin muistuttamalla olemaan kärsivällinen pojan kanssa. Kärsivällisyyteen kannustaminen ilmenee lausumassa ”anna sille anteeksi eihän se voi muuten ilmaista ajatuksiansa”, sillä lausumassa on sekä ohje että perustelu. Ohje ilmenee käskyssä *anna*, kun taas perustelu ilmenee sanassa *eihän*, joka koostuu kieltosanasta sekä *-hAn*-päätteestä. Liitepartikkeli *-hAn* voi vastata tehtävältään *sillä*-konjunktioita, jolloin se toimii perusteluna tai selityksenä (VISK § 830). Samassa esimerkissä hän myös viestittää sanomalla ”kyllä minä sitte taas hoidan kun tulen täältä äitiäni ja poikaani” sitä, että Helvin vastuu helpottaa, kun Kalle palaa kotiin. Silloin he voivat yhdessä jakaa vastuuta, minkä lisäksi myös Kalle hoitaa myös Helviä. Kalle puhuu sekä Helvistä että Taistosta omistusliitteellä *-ni*. Käskeminen ja perusteleminen aktivoivat ohjeistamisen diskurssin.

(15) Oikein sinua kadehtituttaa kun saat pitää sellaista siellä ja minun täytyy olla täällä vaikka, se [Taisto] on pahanakin mutta **anna** sille anteeksi **eihän** se voi muuten ilmaista ajatuksiansa eikä vaivojansa kyllä minä sitte taas hoidan kun **tulen täältä äitiäni ja poikaani** (31.1.1942)

Kalle ja Helvi joutuvat keskustelemaan kirjeitse myös arkisista asioista, kuten lastenvaunujen hankkimisesta. Kalle puhuttelee Helviä sanalla *kuule*, jonka jälkeen hän ehdottaa konditionaalimuotoisella verbillä *olisi* vaunujen olevan hyviä (esimerkki 16). Ehdottamisen jälkeen Kalle perustelee *että*-sivulauseella, miksi vaunut olisivat hyvät, mikä puolestaan merkitsee ikään kuin syytä ja korvaa *jotta*-sivulauseen. Konditionaalien käyttäminen tässä lausumassa ikään kuin pehmentää suoraa väittämää. Lisäksi, koska ehdottamisen jälkeen tulee perustelu, vaikuttaa siltä, että Kalle lähes käskää. Jälleen tässä yhteydessä Kalle käyttää pojastaan omistusliitettä *-ni* sen sijaan, että hän kutsuisi tätä esimerkiksi yhteiseksi omistusliitteellä *-mme*. Kalle kuitenkin ohjeistaa Helviä ostamaan lastenvaunut ilmauksella *osta vaan*, joka implikoi luvan antamista. Varsinaisesti Kalle ei ilmauksella anna lupaa Helville vaunujen ostamiseen, vaan ilmaus on muodoltaan enemmänkin kehotus.

(16) Niin **kuule** kyllä ne vaunut **olisi** hyvät nyt siellä että sinä poikani kanssa pääset paremmin liikkumaan ja kyläilemään luulin että jotain ratkaisua jo tulisi kun kesäkin tulee että pääsisin itse hommaamaan mutta ei siitä nyt tietoa vielä ainakaan ole. Jos vaan sattuisi siellä olemaan jossain niin **osta vaan**. (30.4.1942)

Kallen kirjeissä korostuu tietämättömyys kodin arjesta. Kalle ilmentää tietämättömyyttään muun muassa lastenvaunujen hankkimiseen sekä Taiston syömisiin liittyen. Vaikka Kalle ei tiedä, millainen tilanne vaunujen tai ruokkimisen kanssa on, hän ohjeistaa Helviä siitä huolimatta (esimerkit 17 ja 18). Kalle muun muassa ohjeistaa Helviä kiellolla *älä vaan* (esimerkki 17) sekä ehdotuksella *anna vaan* (esimerkki 18). Vaunujen hankkimisen yhteydessä Kalle käyttää ilmaisua *älä vaan hyvä ihminen kann*, jossa on kieltö, mutta toisaalta myös pehmennys *hyvä ihminen* (esimerkki 17). Toisaalta sama ilmaus voidaan tulkita myös tuskastumiseksi. Kieltämällä Helviä kantamasta Taistoa Kalle samalla huolehtii Helvin terveydestä ja hyvinvoinnista ja kuitenkin samalla aktivoi ohjeistamisen diskurssia. Lisäksi tällä kertaa Kalle käyttää Taistosta ilmaisua *poika* eikä ilmaise omistamista millään possessiivisuffiksilla. Esimerkissä 18 ilmenee myös Kallen tietämättömyys Taiston ruokinnasta, sillä hän kysyy Helviltä asiasta kysymysliitteellä *-kO* ilman kysymysmerkkiä. Vastausta odottamatta hän kuitenkin jo ohjeistaa Helviä imperatiivilla *anna* antamaan Taistolle jo muutakin kuin rintaa (esimerkki 18). Lisäksi ilmaus *ettet itseesi anna kiskoa* sisältää kiellon, jolla Kalle kieltää Helviä antamasta Taiston satuttaa tätä. Kallen kehotus Taiston ruokintaan liittyen aktivoi ohjeistamisen diskurssin.

(17) **Kuule ent ole yhtään maininut kirjeissäsi** joko on tiedossasi niitä vaunuja vai sylissäsi sinä sitä [Taistoa] vaan kanniskelet **älä vaan hyvä ihminen** kannalla sillä sehän tulee raskaaksi niin pitkiä matkoja kantaa tulee pian rintasi kipeeksi. **Etkä ole yhtään siitäkään kirjoittanut** vieläkö I **poika** on paljaalla tissillä mutta koitan nyt arvata että kai sinä sille jo annat muutakin [- -] (19.5.1942)

(18) vieläkö sinä sitä [Taistoa] ruokit paljaalla tissillä **anna vaan** jo sille muutakin **ettet** itseesi **anna** kiskoa [- -] (13.5.1942)

Kalle myös muistuttaa Helviä syömään ja samalla kieltää tätä olemaan säästelemättä, kuten esimerkistä 19 voi nähdä. Kieltämällä Helviä olemaan nuukailematta Kalle ohjeistaa tätä, sillä ohje sisältää tiedon siitä, että varallisuutta on. Muistutus syömisestä on käsky, jolla Kalle ohjeistaa Helviä. Tämä käskeminen sekä kieltäminen aktivoi ohjeistamisen diskurssin.

(19) Niin ja nyt olen mielissäni kun jo ostit sen palttoon äiti eihän ne halpoja nykyään ole **äläkä vaan nuukaile muista syödä** vaan siellä. (15.5.1942)

Kalle ohjeistaa Helviä esimerkiksi arjessa toimimisessa sekä Taiston hoitamisessa. Lisäksi Kalle välittää Helvin hyvinvoinnista ja tyytyväisyydestä ja huolehtii, että Helvillä olisi hyvä vointi sekä esimerkiksi tekemistä vapaa-ajallaan. Hän myös huolehtii Helvin terveydestä ja ohjeistaa, jotta Helvi muistaisi syödä ja pysyisi terveenä.

Kalle käyttää ohjeissaan ja huolehtimisessaan sekä käskylauseita että kysymyslauseita. Käskyissään hän käyttää eniten verbin imperatiivimuotoa, kuten *anna* ja *muista*. Näiden lisäksi hän hyödyntää käskyissään passiivimuotoa *tilataan* sekä nollapersoonaa *kun pyytäisi*. Näissä ilmauksissa tekijä on epäselvä, ja käsky voi kohdistua sekä Helviin että Kalleen itseensä. Kysymykset ilmenevät *-ko*-kysymyspäätteestä, kysymyssanasta tai kai-modaalipartikkelista, mutta kysymyksissä ei ole kysymysmerkkejä. Lisäksi Kalle puhuttelee Helviä, minkä avulla hän kohdistaa huomiota sanottavaansa. Puhuttelussa hän käyttää niin huomionkohdistinta *kuule* kuin myös puhuttelevia ilmauksia *sinä* ja *äiti*. Kalle myös käyttää tekstissään erilaisia partikkeleita kuten *vaan*-partikkelia, jonka avulla hän ilmaisee muun muassa ohjaamista, ehdottamista ja sallimista. *-han*-partikkelilla hän ilmaisee esimerkiksi myönnytystä ja perusteluja. Seuraavaksi tarkastelen, miten Kalle huolehti myös Taistosta.

4.2 Vauvan kuulumisten ja hoidon ohjeistuksen diskurssit

Rintamalla ollessaan Kalle osoittaa kirjeitä sekä Helville että Helville ja Taistolle, kuten esimerkeissä 20 ja 21 on nähtävissä. Kalle ei kuitenkaan tämän enempää kirjoita suoraan Taistolle, toisin kuin hän kirjoittaa Helville. Kalle keskustelee Taiston asioista suoraan Helvin kanssa, koska Taisto on vastasyntynyt. Tästä syystä Taiston hoitoon liittyvät ohjeistukset ja hellyydet osoitetaan Helville.

(20) Rakas oma Helvini (7.1.1942)

(21) Rakas vaimoni ja poikani (13.1.1942)

Aineistoni kirjeistä voi huomata, että Kalle on huolissaan ja välittää lapsestaan ja tämän voinnista. Kallea vaivaa se, ettei hän saa tietoa poikansa oloista, vaan joutuu tietämättömänä kyselemään

Helviltä toistuvasti Taiston kuulumisia ja vointia. Kallella on myös halu vaikuttaa, ja siksi hän puuttuikin asioihin.

4.2.1 Kuulumisten diskurssi

Taisto syntyi vuonna loppuvuonna 1941, kun Kalle oli rintamalla. Kalle sai tiedon esikoispoikansa syntymästä kirjeellä, jonka hänen sisarensa kirjoitti Helvin puolesta. Aineistoni ensimmäisessä kirjeessä päiväyksellä 1.1.1942 Kalle kääntää Helviä kuvailemaan lasta, sillä hän ei tiedä, miltä heidän esikoisensa näyttää (esimerkki 22). Kääntäminen toteutuu velvoittavassa ilmauksessa *sinun täytyy kertoa* sekä imperatiivimuotoisessa ilmauksessa *muista kertoa*. Tämä kiinnostus poikaansa kohtaan aktivoi kuulumisten diskurssin. Kalle lisäksi puhuu heidän esikoisestaan ilmaisulla *minun Taistoni*, joka sisältää omistusliitteen *-ni*. Tällainen ilmaus viittaa omistamiseen, mikä kuitenkin on ristiriitaista, sillä poika on sekä Helvin että Taiston. Kutsumalla poikaa omakseen Kalle kuitenkin mahdollisesti osoittaa hellyyttä, mutta omistusliitteen käyttö viittaa myös ylpeyteen. Kalle myös ilmaisee konditionaalimuotoisella verbillä toivomuksen, että pääsisi pian näkemään esikoisensa. Ilmaus *kun näkisin* korvaa merkitykseltään ilmausta *kunpa näkisin*. Tämä osoittaa sitä, että Kalle on erittäin kiinnostunut esikoispojastaan ja tämän kuulumisista.

(22) Voi voi **kun näkisin** sen pian **sinun täytyy** siitä **tarkasti kertoa minulle** minkälainen se on se **minun Taistoni** muista nyt siitä kertoa kaikkia sillä en osaa ajatella siitä muuta kun että se on hyvin pieni ja huutaa kauheesti jos sattuisi etten pääsisikään ihan vielä heti. (1.1.1942)

Kalle kyselee paljon Helviltä Taiston voinnista, ja tämä kyseleminen voinneista aktivoi kuulumisten diskurssin. Kalle ei kysele Taiston kuulumisia suoralla *mitä kuuluu?* -kysymyksellä, vaan hän kysyykin usein muun muassa onko Taisto ollut terveenä, kuinka Helvi ja Taisto ovat jaksaneet sekä onko Taisto itkenyt (esimerkit 23–24). Käsittelen kuitenkin näitä kysymyksiä tässä tutkimuksessa kuulumisten tiedusteluna, koska sillä tavoin Kalle saa tietää Taiston voinneista. Tämä kiinnostus Taiston vointia kohtaan aktivoi kuulumisten diskurssin. Kysymyksissä ei usein ole kysymysmerkkiä, mutta ilmauksen voi tunnistaa kysymykseksi kysymyksen *kuinka* sekä kysymyspäätteestä *-ko*. Kalle saattaa aloittaa kysymällä kuinka Helvi ja Taisto ovat jaksaneet, mutta jatkaa kohdistuen kiinnostuksensa vain Taistoon (esimerkki 23). Toisaalta hän saattaa kysyä suoraan, kuinka Taisto voi (esimerkki 24). Kiinnostavaa on, miten Kalle puhuttelee esikoistaan ilmauksilla *poikani*, jossa on omistusliite, toisin kuin ilmauksessa *Taisto*.

(23) **Kuinka** olette siellä nut jaksanut **onko** Taisto ollut terveenä ja hyvällä päällä [- -] (14.4.1942)

(24) **Kuinka** se **poikani** siellä nyt itkenyt **onko** yhtään enempää nyt taas kun sieltä lähdin [- -] (9.4.1942)

Aineistoni kirjeissä toistuu myös usein Kallen tietämättömyys Taiston kuulumisista. Aluksi Kalle ei tiedä, onko hänen esikoisellaan jo nimi, ja myöhemmin hän ei tiedä, mitä tälle syötetään. Tietämättömyys johtuu siitä, että keskusteleminen kirjeitse oli paikoin hidasta ja haastavaa eikä osa Helvin kirjeistä saapunut Kallelle. Kalle kuitenkin kirjoittaa säännöllisesti Helville, mistä seuraa se, että Kalle kyselee keväällä usein samoja asioita, kuten esimerkeissä 25 ja 26 on nähtävillä päivämäärämerkinnöistä. Kalle kirjoittaa samoista asioista päiväyksellä 13.5.1942 sekä vielä melkein kaksi viikkoa myöhemmin päiväyksellä 21.5.1942.

Kalle puuttuu siihen, mitä Taistolle syötetään (esimerkit 25 ja 26). Hän kovasti haluaisi tietää, syöttääkö Helvi Taistolle rintaa vai mahdollisesti lehmänmaitoa. Kun Kalle ei saa tietoa Helviltä, hän ilmaisee kirjeissään pohtivansa tilannetta. Hän pohtii tilanteen olevan mahdollisesti tietynlainen, mutta myös kysyy kysymyspääteellä *-kO*, että ruokkiiko Helvi Taistoa rintamaidolla ja vastausta odottamatta ohjeistaa Helviä toimimaan muutoin. Puolestaan ilmaisu *haluaisin niin mielelläni tietää* on hieman jopa aneleva, mutta samalla myös toiveikas (esimerkki 26). Lisäksi hän käyttää rakennetta *kai se saa*, millä hän mahdollisesti kysyy Helviltä tilanteesta. *Kai*-modaalipartikkeli lauseen alussa ilmaisee kysymystä (VISK § 802). Kysymyksen lopussa ei kuitenkaan ole kysymysmerkkiä, joten rakenne saattaa ilmentää myös pelkästään Kallen pohdintaa. Ruokailuun puuttuminen aktivoi kuulumisten diskurssin.

(25) [- -] syökin jo **varmaan** paljon enemmän **vieläkö** sinä sitä ruokit paljaalla tissillä anna vaan jo sille muutakin ettet itseesi anna kiskoa [- -] (13.5.1942)

(26) **Haluaisin** niin mielelläni **tietää** mitä Taistolle annat kai se jo saa lehmän maitoakin mutta et yhtään ole kirjoittanut mitään niistä. (21.5.1942)

Kalle kirjoittaa myös siitä, ettei hän tiedä, onko pojallaan nimi (esimerkki 27). Hän ei kuitenkaan esimerkiksi kysy asiasta, vaan pelkästään kirjoittaa, ettei hän *osaa tietää*. Vaikkei Kalle esitä kysymystä, hän kuitenkin saattaa tavoitella sitä, että Helvi kertoisi hänelle vastauksen. Lisäksi tässä yhteydessä Kalle käyttää jälleen pojastaan omistusliitettä *-ni* esimerkissä 27, kun taas esimerkissä 26 hän kutsuu poikaansa pelkällä etunimellä ilman omistusliitettä. Kallen kiinnostus siitä, onko poikaa kastettu, aktivoi kuulumisten diskurssin.

(27) **En nyt osaa tietää** joko **pojallani** on nimi mutta varmaan nyt niin kauheesti sinulta pian kirjettä muista heti kirjoittaa kun saat tietää olin paikkani (12.2.1942)

Kallea vaivaa jatkuva tietämättömyys siitä, ettei hän tiedä mitä pojalleen kuuluu. Lisäksi hän joutuu olemaan paljon erossa esikoisestaan, mikä varmasti vaikuttaa hänen suhtautumiseensa. Kalle haluaa osallistua lapsen kasvattamiseen ja hoitamiseen, mutta kirjeitse se on hankalaa. Hän kuitenkin

pyrkii ottamaan osaa keskusteluun esimerkiksi ruokinnasta, autokuljetuksista sekä ristiäisistä. Kalle osoittaa kiinnostustaan esimerkiksi kyselemällä. Hän ei käytä kysymyksissään kysymysmerkkejä, mutta ne voi tunnistaa kysymyksiksi esimerkiksi kysymysliitteestä *-kO* sekä modaalipartikkelista *kai*. Jälkimmäinen voi ilmaista myös pohdintaa. Kalle myös käskää Helviä toimimaan tietyllä tavalla. Hän käyttää käskyissään esimerkiksi imperatiivia, mutta myös velvoittavaa ilmausta *täytyy*. Mielenkiintoista on, että Kalle käyttää esikoisestaan sekä ilmauksia *minun Taistoni*, *Taisto* sekä *poikani*. Osassa ilmauksista on omistusliite ja osassa ei. Omistusliitteen käyttö voi kertoa ylpeydestä, mutta se on myös ristiriitaista, sillä esikoinen on Kallen ja Helvin yhteinen. Seuraavaksi kerron siitä, miten Kalle huolehtii Taiston terveydestä.

4.2.2 Terveyden diskurssi

Taistosta huolehtiminen näkyy pääasiassa voinnin kyselemisenä. Kalle usein kysyy Helviltä, onko Taisto pysynyt terveenä ja onko tämä itkenyt, kuten esimerkeistä 28 ja 29 voi nähdä. Kysyminen terveydestä ja itkemisestä aktivoi terveyden diskurssin. Kalle myös kirjoittaa esikoispojastaan monesti possessiivisuffiksilla *-ni* sen sijaan, että hän kutsuisi poikaa yhteiseksi possessiivisuffiksilla *-mme* (esimerkit 28 ja 29). Lisäksi kirjeissä näkyy vahvasti Kallen ikävä Taistoa kohtaan, sillä hän kutsuu tätä *kullaksi* ja kertoo, ettei saa häntä pois ajatuksistaan (esimerkki 29). Sanan *kultapalani* käyttäminen on myös hellittelyä, jolla Kalle näyttää välittävänsä esikoisestaan.

(28) **Kuinka** olette siellä voineet onko poikani ollut terveenä ja onko itkenyt (22.4.1942)

(29) **Kuinka** se poikani siellä nyt itkenyt onko yhtään enempää nyt taas kun sieltä lähdin tulee aina niin paha olla kun sitä **kulta palastani** ajattelen mutta eihän sitä saa poiskaan ajatuksistaan mutta toivon että taas pian saisin nähdä teidät siellä. (9.4.1942)

Kirjeissään Kalle keskustelelee Helvin kanssa tämän ja Taiston voinneista. Helvi on oletettavasti kirjeessään Kallelle kertonut heidän oloistaan, sillä Kalle aluksi toistaa Helvin sanoja ikään kuin vahvistaakseen niiden olevan totta (esimerkki 30). Kalle ei kuitenkaan kyseisessä kirjeessä kysy uudelleen, mitä Helville ja Taistolle kuuluu. Tällä hän mahdollisesti olettaa, että Helvi korjaisi hänen väitteensä oikeaksi, mikäli näin ei olisikaan. Hän kysyy kysymysliitettä *-kO* käyttäen, onko Taistolle tullut jo hampaita, mutta kysymysmerkkiä ei kysymyksen lopussa ole (esimerkki 30). Kalle ikään kuin toteaa hampaiden puhkeamisen jälkeen lasten olevan sairaita, millä hän muistuttaa Helviä asiasta. Tässä tapauksessa väitelauseessa oleva partikkeli *-hAn* ilmaisee muistuttamista (VISK § 830). Muistuttamisella Kalle haluaa puuttua ja osallistua esikoisensa hoitamiseen. Sairaana olemisesta keskusteleminen aktivoi terveyden diskurssin.

(30) Sanoit voitavasi hyvin siellä ja **Taistokin** on pysynyt terveenä joko sitte nyt alkaa hampaitaki tulla silloinhan ne on aina hiukan sairaita. (24.5.1942)

Kalle huolehtii Taiston terveydestä monin tavoin. Kalle muun muassa kysyy Helviltä ovatko he pysyneet terveenä, ja tämän lisäksi he keskustelevat vitamiinien hankkimisesta (esimerkki 31). Kalle huolehtii Taiston voinnista ja terveydestä kehottamalla Helviä hankkimaan heille vitamiineja, mikä aktivoi terveyden diskurssin. Lisäksi Kalle myös huolehtii siitä, että muistavathan Helvi ja Taisto ulkoilla ja perustelee sen olevan terveellistä (esimerkki 32). Hän myös käskee heitä ulkoilemaan imperatiivimuotoisella verbillä *muistakaa*. Samalla hän jälleen kysyy possessiivisuffiksisella *poikani*-ilmauksella onko hänen poikansa pysynyt terveenä ja onko tämä itkennyt. Kalle kysyy usein, onko Taisto itkennyt, ja itkeminen oletettavasti liittyy hyvinvointiin ja terveyteen.

(31) [- -] entäs sinä siellä kuinka olet voinut siellä poikani kanssa **oletteko pysynyt terveenä** tuli juuri mieleeni että **homma vaan Taislolle** niitä **vitamiini pilleriä** kun olen vielä jälkeinpäin kuullut että ne ovat hyviä niin pienille usein vaan antaa ja oikeastaan sinun tarvitsis itsekkin niitä syödä koska niitä syövät isot ihmisetkin näin keväällä ihminen tarvitsee vitamiinia. (2.5.1942)

(32) Kuinka olette siellä voineet **onko poikani ollut terveenä ja onko itkennyt** ja sina kai olet muistanut syödä ja nauttia kevät ilmasta siellä se on terveellistä pitkän talven jälkeen. Teille molemmille siis **muistakaa** ulkoilla molemmat siellä (22.4.1942)

Kun Kalle on rintamalla, hän joutuu paljon ohjeistamaan Helviä arjen toiminnassa. Erityisesti tammikuussa Taiston hoitamiseen liittyvissä keskusteluissa korostuu Kallen huoli Taiston paleltumisesta. Esimerkissä 33 Kalle ohjeistaa Helviä hankkimaan autokyydin, jottei Taisto paleltuisi. Kallella on oma kokemus rintamalla paleltumisesta, joten hän saattaa olla sen vuoksi tarkempi myös Taiston voinnista. Hän saattaa olla huolissaan myös siitä, ettei pieni poika kestä kylmyyttä samoin kuin aikuinen ihminen. Tätä vahvistaa se, että kirjeissä ei ilmene, että Kalle olisi huolissaan Helvin paleltumisesta vaan pelkäänsä Taiston. Kalle siis huolehtii Taiston voinnista, jottei tämä palellu, mikä puolestaan aktivoi terveyden diskurssin. Kalle lisäksi käyttää tässä yhteydessä esikoisestaan sanaa *poikanen*, joka puolestaan sisältää merkityksen pienuudesta. *-nen* päätte on affektinen johdos, ja se viittaa usein pienuuteen (VISK § 206) tai mahdollisesti myös tässä tapauksessa hellittelyyn.

(33) **Kuule** se on parasta että kun on näin talvi niin tilataan Kuhmonen siitä Virtarannan tiehaarasta hakemaan silloin kun on siellä rukous huoneella jokin hartaus tilaisuus. Kun on näin talvi ettei se **poikanen** paleltuisi niin autolla se käy niin nopeesti vielä kun se otottaisi siellä asemalla niin kauan että toisi heti takaisin. En nyt ole vielä kumminkaan ajatellut mutta eiköhän Kaarron väet olisi niin hyviä kun pyytäisi, tämän nyt kirjoitan kaiken varalta jos en sattuisi pääsemäänkään (6.1.1942)

Terveyden diskurssi aktivoituu Kallen kirjeissä, kun Kalle kysyy Helviltä pojan terveydestä sekä ohjaillessaan Helviä hoitamaan esikoistaan. Kallen kysymyksien perässä ei ole kysymysmerkkejä, mutta ne voi tunnistaa kysymyksiksi kuitenkin esimerkiksi kysymyssanasta *kuinka* sekä kysy-

mysliitteestä *-kO*. Kiinnostava huomio on se, miten Kalle kutsuu esikoistaan omakseen eikä esimerkiksi avioparin yhteiseksi. Kalle käyttää Taistosta myös hellitteleviä ilmauksia, kuten *kultapalani* sekä *poikanen*. Hän myös ohjatesaan Helviä käyttää imperatiivimuotoisia käskyjä sekä partikkelia *-hAn* muistuttaessaan Helviä.

Kalle puuttuu paljon Taiston hoitamiseen, ja hän haluaa ottaa osaa niin terveyteen ja hyvinvointiin kuin kasvattamiseenkin. Kalle joutuu usein kyselemään Helviltä Taiston kuulumisia, joten kysyminen on yleisin keino, jolla Kalle ottaa osaa Taiston hoitamiseen. Hän kuitenkin myös usein ohjeistaa Helviä toimimaan esimerkiksi imperatiivimuotoisin käskyin sekä velvoittavin ilmauksin kuten *täytyy*. Kalle näyttää välittävän Taistosta ja tämän voinneista. Seuraavaksi kerron Kallen ja Helvin taloudellisuudesta ja sen hoitamisesta ja ohjeistamisesta.

4.3 Taloudellisuuden diskurssit

Yksi kirjeissä toistuvista teemoista on taloudellisuuden diskurssi. Kalle huolehtii siitä, että riittäähän kotiväellä rahat ja saadaanhan siellä hankittua kaikki tarpeellinen. Taloudellisuuteen liittyy yhtä lailla ohjeistus siitä, miten ja mihin rahaa käytetään, sekä toisaalta keskustelu muun muassa perunoiden myymisestä. Kirjeiden avulla sotilaat pystyivät ohjeistamaan kotiväkeä hoitamaan asioita, jotka olivat perinteisesti miesten töitä, kuten maatilan hoitaminen ja raha-asiat (Taskinen 2015: 17).

4.3.1 Maanviljelyn diskurssi

Aineistoni kirjeiden perusteella Kallella ja Helvillä on kotona perunoita, joita Helvin tulisi myydä. Kirjeissä he keskustelevat muun muassa perunoiden myymisestä ja hinnoittelusta sekä perunoiden istutuksesta. Etenkin keskustelu myymisestä ja hinnoittelemisesta aktivoivat taloudellisuuden diskurssin, sillä niistä perhe selkeästi saa rahaa. Toisaalta keväällä istutettavat perunat tuottavat varmasti rahaa myöhemmässä vaiheessa, mutta olen jättänyt keskustelun niistä tarkasteluni ulkopuolelle siksi, ettei niistä keskustella taloudellisessa mielessä. Perunat ovat ainoa asia, josta Helvi ja Kalle keskustelevat maanviljelyyn liittyen.

Kalle ja Helvi keskustelevat perunoiden myymisestä, sillä Helvin on hoidettava myyminen yksin. Vaikka perunat vaikuttavat kirjeiden perusteella olevan heidän yhteisiään, Kalle kirjoittaa perunoiden olevan Helvin omia käyttämällä omistusliitettä *-si*. Kalle muun muassa kysyy, onko Helvi myynyt perunoitaan, mutta vastausta odottamatta Kalle ennakoi ja käskee Helviä myymään perunoita (esimerkki 34). Kalle käskee Helviä imperatiivimuotoisella verbillä *myy*, jonka jälkeen hän vielä pu-

huttelee Helviä sanalla *sinäkin*. Hän lisäksi kieltää kotiväkeä myymästä perunoita halvalla, mutta pehmittää kieltoaan ilmaisulla ”mutta itse saat tehdä niin kuin haluat”. Tämä osoittaa, ettei Kalle määrää perunoiden hintaa, vaan Helvi saa tehdä päätökset itse. Kalle lisäksi vielä kieltää Helviä välittämästä Kallen mielipiteistä sanomalla ”älä vaan välitä minusta mitään”, mikä korostaa vielä lisää sitä, ettei Kalle ohjeista Helviä toimimaan tietyllä tavalla. Kalle käyttää Helvistä affektista ilmaisua *muija*, mikä puolestaan on merkitykseltään ikään kuin halventava. Kallen tarkoitus ei kuitenkaan ole halventaa vaimoaan. Nykypäivänä sanan merkitys voi olla erilainen kuin vuonna 1942, joten teksti on otettava huomioon sanaa tulkittaessa. Ei kuitenkaan ole merkitykseltään yhdentekevää, viitetaako aviopuolisoon sanalla *muija*, *vaimo* tai *akka*.

(34) Joko olet perunoitasi myynyt ja onko siellä kotiväki muut myyneet kun vaan saat tilaisuuden niin **myy sinäkin** ne on kuulemma niin hirmu hinnoissa että älkäi vaan halvalla myykö, mutta itse saat tehdä niinkun haluat **älä vaan välitä minusta** mitään muista **muija** se. (30.4.1942)

Koska Helvin on suoriuduttava perunoiden myymisestä ilman Kallea, hän joutuu kysymään tältä apua esimerkiksi perunoiden hinnoittelun suhteen. Kallen on ohjeistettava Helviä toimimaan ja vastaileekin Helvin kysymyksiin. Kalle kertoo perunoiden hinnan olevan korkeampi toisaalla, mutta sana *kyllähän* toteamuksen perässä ilmaisee sitä, että Kalle myöntyy muuhunkin hintaan (esimerkki 35). Kalle lisääkin, että Helvillä on oikeus päättää itse. Se, että Kalle antaa Helvin tehdä kuten haluaa, osoittaa tasa-arvoisuutta ja kunnioitusta toista kohtaan.

(35) Niin kysyt niistä perunoista kylläkai ne on vielä kalliimpia jossain kirkolla mutta **kyllähän** siinä jo on hintaa kotona myydä että **tee sinä vaan äiti täysi valta niihin**. (11.5.1942)

Kun Helvi sai myytyä perunoita, hän aineistoni kirjeiden perusteella kysyi Kallen mielipidettä niiden myymisestä (esimerkki 36). Kalle kuitenkin kieltää Helviä välittämästä mielipiteestään ja lisää, että he ovat tasavertaisia. Kalle korostaa olevansa tyytyväinen Helvin päätöksiin. Perinteisesti maatalan työt on nähty miesten töinä, ja oletettavasti on melko harvinaista, että mies on nähnyt heidät tasavertaisina näissä töissä, kuten Kalle näki. Aineistoni kirjeiden perusteella Kalle luottaa Helviin ja tämän päätöksiin, mikä korostuu erityisesti keskustellessa perunoista. Kalle toistuvasti puhuttelee Helviä, kun he keskustelevat perunoista. Kalle puhuttelee Helviä esimerkiksi ilmauksilla *äiti*, *sinun kaupoistasi*, sekä *sinä ja minä* (esimerkki 36).

(36) Sanoit että myit perunoita **älä nyt välitä minusta mitään äiti** en minä **sinun kaupoistasi** mitään välitä sillä **sinä** ja minä olemme tasavertaisia minkä sinä näät parhaaksi siihen minä myös tyydyn. (24.5.1942)

Kaikissa esimerkeissä 34–36 Kalle korostaa heidän olevan tasa-arvoisia ja että Helvi saa tehdä omat päätöksensä perunoista. Perunoiden myyminen tuo selkeästi perheelle rahaa, sillä hinnoista kes-

kustellaan toistuvasti. Keskusteleminen perunoista aktivoi taloudellisuuden diskurssin. Kalle ohjeistaa Helviä toimimaan perunoiden myynnissä kuten hinnoittelussa, mutta samalla antaa Helville vallan tehdä päätöksiä. Tämä kertoo muun muassa avioparin keskinäisestä tasa-arvosta ja kunnioituksesta. Toisin kuin muiden aiheiden ohjeistamisessa, maanviljelyksen yhteydessä Kalle ei juurikaan káske tai ohjeista Helviä. Hän ainoastaan kieltää Helviä olemaan välittämättä Kallen mielipiteestä. Kieltoja myös seuraa pehmennyksiä. Kalle puhuttelee Helviä kirjeissään maanviljelyksen yhteydessä, ja käyttää Helvistä ilmaisuja *äiti*, *sinä* sekä *muija*. Kaikkien ilmausten sävy on hyvin erilainen, sillä esimerkiksi sanan *muija* sävy on kovempi kuin muiden.

4.3.2 Rahan käyttämisen diskurssi

Aineistoni kirjeissä Kalle ohjeistaa Helviä rahan käytössä sekä huolehtii, että tällä on käytössään rahaa. Huolehtimisesta kertoo se, kuinka Kalle lähettää rahaa rintamalta kotiin kirjeiden mukana, kuten esimerkissä 37 käy ilmi. Helville ei esimerkin mukaan ole jäänyt kotiin rahaa paljoa, joten Kalle varmistaa, että Helvi saa rahaa käyttöönsä. Kalle ei rintamalla itse tarvitse rahaa, joten myös siksi hän lähettää sitä kirjeiden mukana kotiin. Kalle korostaa sitä, ettei Helvi rahan vähyiden vuoksi *joutuisi kiusaan* eli pulaan. Näiden lisäksi taloudellisuuden diskurssin aktivoi se, että Kalle kieltää Helviä olemaan säästelemättä ilmaisulla *älä yhtään nuukaile* (esimerkki 37). Kalle myös puhuu itsestään isänä, mikä on affektinen ilmaus, kun hän keskustelee aviovaimonsa eikä lapsensa kanssa. Hän ensin puhuu itsestään ensimmäisessä persoonassa, jonka jälkeen hän kuitenkin vaihtaa kolmanteen persoonaan sanoessaan *kyllä isä lähettää täältä* (esimerkki 37). Tämä ilmaisu korostaa ja lähentää perhe-suhteita.

(37) Kuule lähetän tämän kirjeen mukana rahaa kun en tarvitse täällä ja ettes joutuisi kiusaan siellä kun sinulle jäi nyt niin vähän sitä kotia mutta älä sure kyllä isä lähettää täältä ettes joudu kiusaan älä yhtään nuukaile siellä. (10.4.1942)

Aviopari keskustelee myös rahankäytön kohteista, kuten esimerkeistä 38 ja 39 käy ilmi. He keskustelevat muun muassa kesätakin ostamisesta Helville ja lastenvaunujen hankkimisesta. Rahan käytöstä keskustellessa Kalle puhuttelee Helviä suoraan kuten voi nähdä esimerkistä 38, jossa Kalle puhuttelun yhteydessä käyttää lisäksi hellittelevää ilmaisua *äitikutani*. Hellittelevän ilmauksen käyttämisen vakavan aiheen yhteydessä voi tulkita pehmennykseksi. Sekä esimerkeissä 38 että 39 Kalle käyttää ilmaisua *osta vaan*, joka merkitsee ikään kuin luvan antamista ja sallimista. Kun partikkeli *vaan* on direktiivin jäljessä, kuten tässä tapauksessa direktiivin *osta* jäljessä, se tuo lauseeseen sallimisen sävyn (VISK § 828). Toisaalta sama ilmaisu voi olla myös kehotus, jolla Kalle kehottaa Helviä

ostamaan tarpeelliset tuotteet. Rahankäytön kohteista keskustellessa Kalle joutuu ikään kuin perustelemaan Helville, miksi vaunut olisivat heidän käyttöönsä hyvät, ja vasta perusteluiden jälkeen Kalle kehottaa Helviä ostamaan vaunut (esimerkki 39). Kalle myös ohjeistaa Helviä imperatiivilla *mene* menemään ostoksille tiettyyn paikkaan, joka on hänen mukaansa edullisin ostopaikka. Tällä Kalle kuitenkin välittää rahan arvosta, vaikka hän kieltääkin Helviä epäilemästä (esimerkki 37). Vaikka Kalle onkin lähettänyt Helville rahaa kirjeissään pitkin kevättä, hän kuitenkin korostaa rahahuolien helpottuvan, kun Kalle pääsee rintamalta (esimerkki 38). Keskustelu ostamisesta, edullisuudesta sekä toimeentulosta aktivoi taloudellisuuden diskurssin.

(38) Voi voi **äiti kultani** kuule kai sinä ehdit käymään siellä Järvenpäässä itselles sen kesä palltoon **ostamassa** kyllä äiti hoitaa Taistoa sen aikaa. Mutta mene Järvenpäähän vaan ainakin mitä huomasin on **se edullisin osto paikka** mutta sinä tarvitset sen että koita nyt vaan mennä kyllä niin iso poika jo pysyy. **Älä** yhtään epäile **osta vaan** ei rahaa nyt kannata säästää voi olla ettei sillä ole tulevaisuudessa mitään arvoa vaikka käskinkin silloin viemään sinne kassaan mutta eihän niitä kotona kannata säilyttää sillain kun ei niitä tarvitse ota sieltä ja muista ostaa kun kerran tarvitset sen, kyllä **toimeen tullaan taas** kun täältä tulen älä yhtään sure. (2.5.1942)

(39) Niin kuule kyllä ne vaunut olisi hyvät nyt siellä että sinä **poikani** kanssa pääset paremmin liikkumaan ja kyläilemään luulin että jotain ratkaisua jo tulisi kun kesäkin tulee että pääsisin itse hommaamaan mutta ei siitä nyt tietoa vielä ainakaan ole. Jos vaan sattuisi siellä olemaan jossain niin **osta vaan**. (30.4.1942)

Rahan arvosta käydään keskustelua, kun erään kirjeen mukaan Helvi osti itselleen takin. Kalle kertoo olevansa mielissään, mutta toteaa, etteivät takit ole halpoja. Takin hinnasta keskustelemalla hän osoittaa huomioivansa rahan arvon. Samassa yhteydessä Kalle kuitenkin edelleen kieltää Helviä olemaan säästelemättä ilmaisulla *äläkä vaan nuukaile* ja käskää tätä muistamaan syödä ilmaisulla *muista syödä vaan* (esimerkki 40). Liitepartikkeli *-kä* liittyy kieltoverbiin *äläkä*. Partikkeli *vaan* puolestaan tuo uhkailevan ja tiukan sävyn ilmaukseen *äläkä vaan*. Kuitenkin ilmauksessa *muista syödä vaan* kyseinen partikkeli merkitsee kehottamista. Rahan arvosta ja tuotteiden edullisuudesta keskusteleminen aktivoi taloudellisuuden diskurssin.

(40) Niin ja nyt olen mielissäni kun jo ostit sen palttoon äiti eihän ne halpoja nykyään ole **äläkä vaan nuukaile muista syödä vaan** siellä. (15.5.1942)

Keskustelu syömisestä liittyy myös rahan käyttöön, sillä Kalle kehottaa Helviä ostamaan voita, jotta tämä saa syötyä (esimerkki 41). Rahan arvo korostuu esimerkissä 41, kun Kalle pohtii voilla olevan mahdollisesti hintaa, mutta hinnasta välittämättä käskää Helviä ostamaan sitä. Varsinaisen rahan lisäksi aviopari keskustelee niin sanottujen *ostokorttien* käyttämisestä, mikä puolestaan myös liittyy taloudellisuuteen ja näin aktivoi taloudellisuuden diskurssin. Sota-aikana joitain elintarvikkeita, kuten sokeria ja voita, jouduttiin säännöstelemään. Tällöin käyttöön otettiin ostokortteja, joilla sai hankittua elintarvikkeita ja muita hyödykkeitä. Kalle tiedustelee tilannetta kysymällä Helviltä, miten annoksia on saanut ostaa (esimerkki 41). Hän käskää Helviä ostamaan ilmauksella

osta vaan, ja perustelee käskynsä sillä, että Helvin on muistettava syödä. Ilmauksella on käskevä sävy, sillä Kalle muun muassa toistaa sen kahdesti ja ohjeistaa sen avulla. Kalle myös puhuttelee Helviä, kun hän kirjoittaa *osta äiti vaan* (esimerkki 41). Puhuttelu usein liittyykin käskyyn, ja tarkoituksena on se, että puhuteltu kuuntelee sanottavaa (VISK § 1077). Kalle myös huolehtii siitä, miten Helvin rahat riittävät, kunnes hän saa lähetettyä lisää rahaa (esimerkki 42). Lisäksi Kalle mainitsee kirjeissään verot ja ilmaisee olevansa tyytyväinen niiden määrään (esimerkki 42).

(41) Tuli tässä juuri mieleen että saitko vielä entiset voi kortit ja kuinka siellä nyt on saanut annoksia ostaa. **Osta äiti vaan** voita sieltä kai sillä on hintaa mutta **osta vaan** sinun täytyy syödä muista se jos kortti annoskin pieneni niin mitäs siitä syö. (21.5.1942)

(42) Ja olihan se hyvä että sait ne sokeri kortit siellä vaihdettua että saat sokeria edes sieltä mutta **kuinka vaan nyt riittää rahasi siellä** siksi kun taas saan uutta mutta lähetän taas heti kun saan tilin kai olet saanut ne aikaisemmat raha lähetykseni [- -] Ja sehän on nyt hyvä kun ei sentä sen enempää ollut **veroja**. (20.4.1942)

Kalle ei tarvitse rahaa rintamalla, joten hän lähettää sitä kirjeiden mukana kotiin Helville. Tämän avulla hän huolehtii siitä, että Helvillä on rahaa käytössään. Kalle myös ohjeistaa häntä rahan käytössä, mutta toisaalta he myös keskustelevat rahan arvosta. Kalle ohjeistaa Helviä ostamaan edullisimmasta ostopaikasta ja lopulta iloitsee, kun Helvi on ostanut tarpeellisen tuotteen.

Kalle käyttää taloudellisuudesta puhuessaan monenlaisia kielellisiä keinoja. Hänen murteellisuutensa tulee selvästi esille esimerkiksi ilmauksissa *ettes joutuisi kiusaan* sekä *älä nuukaile*. Kalle käyttää ohjeistaessaan väitelauseita sekä käskyjä, kuten imperatiivia *mene*. Hän myös kyselee Helviltä paljon, muttei käytä kysymysmerkkejä kysyessään. Kalle käyttää kirjoituksissaan paljon *vaan*-partikkelia, joka saa tekstissä aikaan erilaisia sävyjä, kuten sallimista, kieltämistä sekä kehotusta. Hän käyttää myös tehokeinonaan toistamista. Hän puhuttelee Helviä ja käyttää muun muassa hellittelevää ilmaisua äitikultani. Lisäksi on kiinnostavaa, että Kalle ainoastaan raha-asioista keskustellessaan kutsuu itseään *isäksi*. Muutoin hän käyttää yksikön ensimmäistä persoonamuotoa, mutta vain kerran kutsuu itseään ilmauksella *isä*.

4.4 Läsäolematomuuden ennakkoinnin diskurssi

Välimatkat sotarintamalla ja kotirintamalla olevien ihmisten välillä olivat pitkiä. Kirjeet olivat lähes ainoa keino pitää yhteyttä, ja niiden avulla saatiinkin jaettua tietoa ja kuulumisia. Asioita täytyi hoitaa kirjeellisesti keskustelun hitaudesta ja hankaluudesta huolimatta, joten kirjeitse käytiin monenlaista keskustelua niin kodin hoidosta, lasten kasvatuksesta kuin raha-asioistakin. Kallen suhtautumista kirjeiden välityksellä keskustelemiseen voi havaita esimerkissä 43, jossa näkyy, että Kalle on kirjoittanut sen olevan huonoa. Kun lomillekaan ei päässyt usein eikä pitkiksi ajoiksi kerrallaan, olivat kirjeet

ainoa vaihtoehto asioiden hoitamiseksi. Läsnaolemattomuus ja sen ennakointi näkyvät toistuvana teemana aineistoni kirjeissä, kun Kalle pyrki huolehtimaan ennalta siitä, että kotona kaikki sujuisi hyvin hänen ollessaan rintamalla.

(43) Mutta minun täytyy saada sinun mielipiteistäsi täysi selvyys tässä asiassa **niin huonoa kun tää onkin** näin kirjeellisesti [- -] (30.1.1942)

Kalle toistuvasti kirjeissään varautuu siihen, ettei välttämättä pääse kotiin lomille silloin, kun on alun perin luvattu. Lomia siirrettiin ja ne viivästyivät, joten sotilaat eikä kotiväki voineet luottaa täysin siihen, milloin sotilaat pääsisivät lomille. Esimerkeistä 44 ja 45 käy ilmi, miten Kalle ennakoi sitä, ettei välttämättä pääsekään lomalle. Toisaalla hän varmuuden vuoksi ohjeistaa Helviä toimimaan (esimerkki 44), kun taas toisaalla hän käskää Helviä kyselemään, jotta voisi auttaa (esimerkki 45). Ennakoinnin yhteydessä Kalle puhuttelee Helviä ja käyttää puhuttelun yhteydessä hellittelynimeä *rakkaani*, jonka hän on kirjoittanut isolla alkukirjaimella (esimerkki 45). Hän tällä osoittaa kunnioitusta Helviä kohtaan ja samalla pyrkii siihen, että Helvi kuuntelee hänen sanottavaansa.

(44) Kuule se on parasta että kun on näin talvi niin **tilataan** Kuhmonen siitä Virtarannan tiehaarasta hakemaan silloin kun on siellä rukous huoneella jokin hartaus tilaisuus. Kun on näin talvi ettei se poikanen paleltuisi niin autolla se käy niin nopeesti vielä kun se otottaisi siellä asemalla niin kauan että toisi heti takaisin. En nyt ole vielä kumminkaan ajatellut mutta eiköhän Kaarron väet olisi niin hyviä kun pyytäisi, tämän nyt kirjoitan kaiken varalta **jos en sattuisi pääsemäänkään** (6.1.1942)

(45) Kuule **Rakkaani kysele nyt** kaikkea miten järjestäisit **jos sattuisi etten pääsisikään täältä** ihan vielä (4.1.1942)

Epävarmuus lomien ajankohdasta on havaittavissa esimerkissä 46. Kalle kertoo, ettei pääse hoitamaan Helvin asioita. Kirjeessä ei käy ilmi, mitä Helvin asioita Kalle olisi hoitamassa, mutta selkeästi Helvi tarvitsisi apua. Kalle rohkaisee Helviä pyytämään apua todennäköisesti Kallen perheeltä ilmaisuilla *pyydä vaan* sekä ilmaisulla *kun vaan kehtaat pyytää*. Tällä hän varmistaa, että Helvi saa apua, vaikkei Kalle olisikaan paikalla. Kallen ohjeistus ja maininta siitä, ettei hän pääse lomalle, aktivoi läsnäolemattomuuden ennakoinnin diskurssin. Lisäksi Kalle käyttää Taistosta ilmaisua *pikkupoika*, joka on hellittelevä ilmaisu.

(46) Kuule **pyydä vaan** niiden siellä asioitasi toimittamaan eihän siinä paljon vaivaannu et saa itse palelluttaa ja jos **pikkupoika** sillä aikaa herääntyy. **En täällä vielä itsekään pääse sinun asioillesi** ennenkun jos sitte sieltä uudesta paikasta niinkun on luvattu. Että älä vaan hermostu yhtään kyllä ne niitä toimittavat **kun vaan kehtaat pyytää**. (20.1.1942)

Lisäksi lomien peruuttamisen ja siirtämisen aiheuttamat reaktiot ovat havaittavissa Kallen kirjeistä. Kalle tunnustaa toivoneensa, että olisi päässyt kotiin tietynä ajankohtana. Tällöin he olisivat Helvin kanssa voineet yhdessä hoitaa maanviljelystöitä, mutta nyt Helvin on hoidettava työt yksin.

Kalle ei kuitenkaan kirjeessä vaadi Helviä tekemään töitä, vaan enemmänkin ehdottaa ilmauksilla *koitettava* ja *jos ehtisit* (esimerkki 47). Esimerkissä 48 voi kuitenkin huomata myös sen, miten Kalle tahtoi olla kotona hoitamassa asioita ja tekemässä töitä. Tätä haluamista hän ilmaisee käyttämällä passiivin konditionaalia sanassa *oltais* eli yleiskielisessä muodossa *olisimme* ja kuvailemalla toiveitaan. Hän ilmaisee harmituksensa sekä sen, miten rintamalla oleminen on *täytymistä*.

(47) **Toivoin** niin hartaasti **että olisin päässyt siksi lomalle** että **oltais** yhdessä saatu kylvää ja istuttaa omiamme, mutta nyt se näyttää etten siksi pääse että sinun on vaan yksin koitettava jos ehtisit niitä suorittaa. (21.5.1942)

(48) Muuten vaan aina **harmittaa** kun kevät on kohta kauneimmillaan ja täällä olla **täytyy** kun olisi muitakin hommaa niin paljon. (22.4.1942)

Läsnäolemattomuuden diskurssiin liittyy olennaisesti myös tietämättömyys eli se, ettei tieto välttämättä liikkunut kirjeellisesti kovin nopeasti tai ollenkaan. Kalle sanoo suoraan, ettei tiedä kodin asioita ja että kirjoittaminen ei tunnu hyvältä. Kun vastauskirjeitä ei kuulu, Kalle suorastaan anelee Helviä kirjoittamaan ilmauksella *kirjoita nyt rakas äiti* (esimerkki 49). Imperatiivimuotoisella verbillä *kirjoita* hän käskee Helviä kirjoittamaan, mutta käsky pehmenee hellittelyilmauksella *rakas äiti*. Lisäksi Kalle kirjoittaa siitä, miten huonolta tuntuu kirjoittaa, kun ei ole saanut vastausta Helviltä (esimerkki 50). Lisäksi hän korostaa sitä, miten hän ei tiedä kotiväen voinnista.

(49) [- -] **kirjoita nyt rakas äiti** kaikista sillä et voi uskoa millainen mieli täällä on minulla kun en yhtään tiedä asioita siellä [- -] (29.4.1942)

(50) Aloin taas sinulle kirjoittaa vaikka se nyt **tuntuu niin kuivalta aina** kirjoittaa kun ei sinulta ole tullut pitkiin pitkiin aikoin kirjetä sieltä minkä soisi edes vastata. **En nyt tiedä miten siellä voitte** ja kuinka elämä menee siellä eteenpäin [- -] (7.5.1942)

Kaiken ohella kirjeissä jouduttiin sopimaan myös arkisista asioista, kuten Taiston kummeista. Asioita oli hoidettava ja keskustelu täytyi tehdä kirjeitse, sillä muita vaihtoehtoja ei ollut. Kalle ehdottaa kirjeessään (esimerkki 51) Taiston kummeiksi Kerttua ja Eskoa. Ilmaus ehdotuksesta voi olla yhtä lailla kysymys kuin toteamuskin. Partikkeli *kai* lauseen alussa ilmaisee kysymystä, mutta kysymyksen perässä ei kuitenkaan ole kysymysmerkkiä. Toisaalta lause voi olla myös toteamus, jossa *kai* on merkitykseltään *ehkä*.

(51) [- -] kai Kerttu ja Esko tulisi sille kummiksi. (13.1.1942)

Kirjeitse keskusteleminen oli monin paikoin hidasta ja haastavaa. Asioita kuitenkin oli hoidettava kirjeiden välityksellä, sillä muita vaihtoehtoja ei ollut. Aineistoni kirjeiden perusteella asioita saatiin käsiteltyä ja asioita saatiin hoidettua tavalla tai toisella. Kalle huolehti kodin arjessa pärjäämisestä monin tavoin kirjeissään. Hän ennakoii sitä, ettei välttämättä ole paikalla, ja huolehti siitä, että asiat hoituvat. Läsnäolemattomuuden ennakoinnin diskurssi aktivoituu Kallen ilmauksissa, joissa hän

varautuu siihen, ettei välttämättä pääsekään lomille, kuten ilmauksessa *jos en sattuisi pääsemäänkään*. Kalle muun muassa kyselee Helviltä tietoja, mutta samalla kääntää Helviä kysymään, jotta hän voisi ohjeistaa tätä. Kalle käyttää hellittelynimeä *rakkaani* puhutellessaan Helviä. Kalle myös kääntää Helviä imperatiivimuotoisilla verbeillä.

4.5 Koonti

Kielellisiä keinoja esiintyy aineistoni kirjeissä monia erilaisia. Esimerkiksi ohjeistamiseen liittyvät kielelliset keinot ovat pääasiassa imperatiivimuotoisia käskyjä, kuten *anna* ja *muista*. Ohjeistamista tapahtuu kuitenkin myös passiivimuodolla kuten *tilataan* tai muulla subjektittomalla ilmauksella kuten *kun pyytäisi*. Passiivimuoto ja subjektiton ilmaus keskittyy pääasiassa vain siihen, kun Kalle huolehtii, ettei Taisto palellu. Muissa ohjeistuksissa, kuten rahan käyttämisessä, syömisessä ja vauvan hoidossa Kalle käyttää imperatiivimuotoa. Ohjeistamisen keinoissa ei siis ole juurikaan eroa riippuen siitä, mihin aiheeseen ohjeistaminen liittyy.

Kalle on hyvin pitkälti tietämättömänä kodin asioistaan, kun hän on rintamalla eivätkä Helvin kirjeet saavuta häntä. Tästä syystä Kalle joutuu toistuvasti kysymään Helviltä erilaisia asioita. Kysymykset kohdistuvat yhtä lailla syömiseen, Helvin ja Taiston vointiin ja terveyteen kuin taloudellisiin asioihinkin, eikä eroavaisuuksia juurikaan ole. Kallen kysymyksien lopussa ei ole kysymysmerkkejä, mutta kysymyksiksi ne voi usein tunnistaa esimerkiksi kysymyssanasta, *-kO*-liitteestä ja *kai*-modaalipartikkelialkuisesta lauseesta. Kysymysmerkkien lisäksi myös välimerkit, kuten pilkut, puuttuvat Kallen kirjeistä.

On kiinnostavaa, että Kalle puhuttelee Helviä erilaisin affektisesti väritynein ilmauksin. Selkeästi yleisin näistä ilmauksista on ilmaisu *äiti*. Tätä ilmaisua Kalle käyttää siis sekä Helvistä että omasta äidistään. Affektisesti värityneen tästä ilmauksesta tekee se, ettei Helvi ole Kallen äiti, vaan heidän yhteisen poikansa äiti. Kalle käyttää itsestään vain kerran ilmaisua *isä*, joka esiintyy vain raha-asioiden yhteydessä. Muutoin hän kirjoittaa itsestään yksikön ensimmäisessä persoonassa. Kalle kutsuu Helviä vaimoksi vain, kun hän kirjeen alussa osoittaa, kenelle kirje on. Samoin hän puhuttelee Helviä nimeltä vain aloittaessaan kirjeen. Hellitteleviä ilmauksia ovat myös harvoin esiintyvät *äiti-kultani* ja *rakkaani*. Nämä liittyvät Helvin hyvinvointiin sekä ohjeistamiseen. Kuitenkin aineistossani on myös yksi sävyiltään täysin erilainen ilmaus, *muija*. Tämä ilmaus esiintyy vain perunoista keskustellessa. Sanan sävy on usein halventava, mutta kirjeiden perusteella halventaminen ei ole Kallen tarkoitus.

Kalle kutsuu myös esikoistaan Taistoa erilaisilla ilmauksilla. Yleisin näistä ilmauksista on *poika*, josta Kalle käyttää usein possessiivisuffiksillista muotoa *poikani*. Samanlaista muotoa hän myös käyttää sanasta *Taistoni*. Tämä omistusliite ilmaisee muun muassa sitä, että Kalle on ylpeä pojastaan. Ainoastaan kerran Kalle käyttää esikoisestaan ilmaisua *poikamme*, mikä korostaa Kallen ja Helvin olevan yhdessä vanhempia. Kalle kuitenkin käyttää myös ilmaisuja *poika* ja *Taisto* ilman omistusliitteitä. Lisäksi Kalle kutsuu esikoistaan hellittelevin ilmauksin, kuten *poikanen*, *pikkupoika* sekä *kultapalani*. Nämä ilmaisut kertovat siitä, että Kalle välittää pojastaan kovasti ja on tästä ylpeä.

Kiinnostavaa on, miten aineistossa ilmeni Kallen käyttämänä *vaan*-partikkelin eri sävyt. Toisaalta Kalle käytti sitä ehdotuksissa, joiden avulla hän pyrki ohjaamaan Helviä. Lisäksi *vaan*-partikkelia hän käytti muun muassa silloin, kun hän ilmensi luvan antamista tai sallimista. Lisäksi partikkeli oli tiukentamassa ilmauksen sävyjä, kuten ilmauksessa *äläkä vaan*. *Vaan*-partikkelin lisäksi Kallen kirjeissä toistuu usein *-han*-partikkeli, joka saa kirjeissä eri sävyjä. Tätä hän käyttää muun muassa myönnytyksen yhteydessä esimerkiksi ilmauksessa *ymmärränhän sinua*. Lisäksi Kalle käyttää sitä *sillä*-konjunktion sijasta perustellessaan asioita Helville. Myös muistuttamisen yhteydessä Kalle käyttää kyseistä partikkelia.

Aineistoni kirjeissä toistui neljä diskurssia, jotka käsittelevät arkeen puuttumista. Nämä neljä diskurssia kuvastavat sitä, millaisiin asioihin Kalle puuttui kotirintaman arjessa. Ensimmäisenä diskurssina on vaimon terveys ja hyvinvointi. Kalle huolehti toistuvasti Helvin terveydestä, muun muassa sen jälkeen, kun Helvi oli synnyttänyt heidän esikoisensa. Lisäksi Kalle huolehtii siitä, muistaa-han Helvi syödä ja ulkoilla sekä ottaa vitamiineja. Nämä huolenpitämisen kohteet aktivoivat terveyden diskurssin. Kalle huolehtii myös Helvin hyvinvoinnista, johon liittyy tyytyväisyyskin. Hyvinvoinnin ja tyytyväisyyden diskurssin aktivoi keskustelut Helvin kotona viihtymisestä, tarpeellisten tavaroiden hankkimisesta, toimeentulon varmistamisesta sekä vapaa-ajan viettämisestä. Kalle joutui toistuvasti rintamalta käsin myös ohjeistamaan Helviä suoriutumaan arjessa. Ohjeistamisen diskurssin aktivoi keskustelut muun muassa autokyydin järjestämisestä, Taiston hoidon ja kasvatuksen ohjeistamisesta, vaunujen hankinnasta sekä syömisen ohjeistamisesta.

Toisena diskurssina on vauvan kuulumiset ja hoidon ohjeistus. Kalle oli rintamalla, kun heidän esikoisensa syntyi. Sodan aiheuttamien poikkeusolojen vuoksi Kalle joutuu olemaan pitkiä aikoja pois perheensä luota, eikä täten aina välttämättä tiedä, mitä kotiin kuuluu. Kalle joutuu kirjeitse kyselemään, mitä esikoiselleen kuuluu. Tämä kiinnostus aktivoi vauvan kuulumisten diskurssin. Lisäksi hän huolehtii Taiston terveydestä. Terveiden diskurssi aktivoituu, kun Kalle kirjeitse kyselee Helviltä Taiston voinnista ja terveydestä, hampaiden puhkeamisesta ja itkemisestä. Osittain Taiston terveyden

huolenpitoon liittyy samat asiat kuin Helvinkin, sillä samat asiat vitamiineista ja ulkoilusta ovat olennaisia myös Taistolle.

Kolmantena päädiskurssina on taloudellisuuden diskurssi. Taloudellisuuden diskurssiin liittyy olennaisesti niin rahan riittäminen kuin maanviljelyskin. Maanviljelystä kirjeissä keskusteltiin vain perunoiden osalta. Maanviljelys oli perinteisesti miesten töitä, mutta Kallen ollessa rintamalla Helvin täytyi suoriutua tehtävästä yksin. Maanviljelyn diskurssin aktivoi avioparin keskustelut perunoiden myymisestä ja hinnoittelusta. Lisäksi ainoastaan maanviljelyn yhteydessä Kalle korostaa hänen ja Helvin välistä tasa-arvoa, sillä hän toistuvasti antaa kaiken päätäntävällän Helville ja jopa kieltää Helviä välittämästä hänen mielipiteistään. Tätä keskustelua tasavertaisuudesta ei esiinny muissa yhteyksissä aineistoni kirjeissä. Raha-asioiden diskurssin aktivoi puolestaan avioparin keskustelut rahan lähettamisestä kirjeitse, lastenvaunujen, takin sekä ruuan ostamisesta ja säästämisen kieltämisestä.

Neljäs päädiskurssi on läsnäolemattomuuden ennakointi. Kalle joutui olemaan rintamalla pitkiä aikoja, eikä lomille pääsystä aina ollut tietoa. Tästä syystä Kalle joutuu toistuvasti ennakoimaan sitä, ettei hän pääse sovitusti kotiin hoitamaan asioita. Ohjeistaminenkin liittyy läsnäolemattomuuteen, sillä Kalle joutui toistuvasti ennakoimaan sitä, onko hän paikalla auttamassa. Kalle kirjoittaakin usein ohjeita siltä varalta, ettei pääse kotiin. Tämä aktivoi läsnäolemattomuuden ennakoinnin diskurssin. Lisäksi kirjoitukset siitä, miten keskusteleminen oli kirjeellisesti hankalaa, aktivoivat kyseisen diskurssin. Vaikka keskusteleminen olikin haasteellista, jouduttiin niissä sopimaan hyvinkin tavallisista asioista, kuten esikoisen kummeista.

Nämä neljä diskurssia ovat niitä asioita, joihin Kalle kirjeissään puuttuu arjesta huolehtimaan. Mitään arkeen puuttumiseen liittyvää diskurssia en jättänyt tutkielmani ulkopuolelle, eikä aineistossani niitä esiintynyt enempää. Mielestäni on kuitenkin yllättävää, ettei aineistoni kirjeissä esiintynyt esimerkiksi keskustelua liittyen arjen tekemiseen. Ainoastaan Kallen yksittäinen kehoitus Helville elokuvaan menemisestä liittyy vapaa-ajan toimiin, mutta muuta ei esiintynyt. Kirjeissä ei keskusteltu siitä, mitä Helvi ja Taisto esimerkiksi vapaa-ajallaan tekevät.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut sitä, miten eräs sotilas puuttui kotirintaman arkeen kirjeitse jatkosodan aikana. Tutkin arkeen puuttumisen kielen keinoja sekä diskursseja. Tutkin sitä, millaisista arjen asioista Kalle kirjeissään huolehti, ja sitä, millaisin keinoin Kalle siitä huolehti. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat: 1) Millaisin kielellisin keinoin Kalle huolehti kirjeitse kotioloista? 2) Millaisia diskursseja kotioloista huolehtimiseen liittyy? Tutkimusmenetelmänäni on diskurssintutkimus, ja lisäksi tutkimukseni pohjautuu kielipolliseen perusanalyysiin sekä sota-ajan kirjeitä käsitteleviin aiempiin tutkimuksiin. Tutkimusaineistoni koostuu jatkosodan vuoden 1942 kevään tammikuulta toukokuulle lähetetyistä kirjeistä. Kirjeet ovat sotilaan Kallen lähettämiä kirjeitä vaimolleen Helville. Helvin kirjeitä ei kuulu tutkimusaineistooni, sillä niitä ei ole säilynyt. Aineistoa on yhteensä 40 lähetystä, joista 39 on kirjeitä ja yksi on postikortti. Kirjeet sain tutkimuskäyttöön Kallen ja Helvin omailta, ja he ovat sukulaisiani.

Sota-ajan kirjeiden tutkimukseen liittyen lingvististä tutkimusta on tehty vielä varsin vähän, joten tutkielmani lisää sota-ajan kirjeiden lingvististä tietämystä. Myös diskurssintutkimusta kenttäkirjeisiin liittyen on tehty vähän, joten tutkielmani tuo lisäyksen myös siihen. Näiden avulla halusin tuoda lisää näkökulmia kenttäkirjeiden tutkimukseen.

Kalle hyödyntää kirjeissään monenlaisia kielellisiä keinoja. Hänen murteensa on osaltaan vaikuttamassa näihin kielellisiin rakenteisiin, joita hän kirjeissään käyttää. Kalle ohjeissaan monesti káskee ja kieltää, mutta kaikkia kieltoja seuraa myös pehmenys. Hän antaa erilaisin keinoin Helville luvan tehdä jotain, ja toisaalla myös ehdottaa. Kalle puhuttelee Helviä paljon ja käyttää erilaisia hellitteleviä ilmauksia. Hän myös kyselee erilaisin rakentein Helviltä paljon liittyen niin Taistoon kuin Helviin itseensä, ohjeistamiseen ja terveyteenkin.

Kirjeissä esiintyy niiden arkisuus myös siinä, etteivät kirjeet kertoneet pelkästään ikävästä ja kuulumisista vaan myös siitä, että kirjeiden sisältönä oli niin perunoiden myyminen kuin kummien valinta lapselle. Arkeen puuttumisessa Kallen kirjeissä toistui neljä keskeistä diskurssia. Ensimmäinen diskurssi on vaimon terveys ja hyvinvointi ja toinen diskurssi on esikoisen kuulumiset ja hoidon ohjeistus. Kolmantena diskurssina on taloudellisuus ja raha-asiat ja neljäntenä diskurssina on läsnäolemattomuuden ennakointi. Kaikki diskurssit ovat keskeisiä ja toistuvia, enkä mitään diskurssia jättänyt tutkielman ulkopuolelle. Nämä neljä diskurssia ovat jo itsessään yksi tutkimustulokseni, sillä se vastaa toiseen tutkimuskysymykseen, millaisia diskursseja kotioloista huolehtimiseen liittyy. Olin kiinnostunut siitä, millaisiin arjen asioihin Kalle kirjeissään puuttuu, joten diskurssit ovat myös vastauksia siihen. Diskurssien välillä on kuitenkin myös keskinäisiä eroja, sillä Kalle esimerkiksi puuttuu

vauvan hoitoon enemmän kuin taloudellisuudesta huolehtimiseen. Vauvan hoidossa Kalle ohjeistaa Helviä toistuvasti, mutta taloudellisuuteen liittyen Kalle antaa Helville oikeuden toteuttaa asiat oman mielipiteensä mukaisesti.

Arkeen puuttumista ja arjen ohjeistamista sota-ajan kirjeissä ei ole aiemmin vielä tutkittu. Toivon, että tutkielmani tuo lisää ymmärrystä kirjeiden arkisuuden osalta. Työni osoittaa, että tässä aiheessa on vielä paljon tutkittavaa. Tutkielmani aineisto on kandidaatintutkielmalle perusteellinen, mutta suuremmasta aineistosta voisi varmasti löytyä lisää yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Lisäksi aineistossani oli vain sotilaan kirjoittamat kirjeet rintamalta, eikä kotirintaman ääntä saatu kuuluviin. Avioparin kirjeenvaihtoa arjesta huolehtimisen osalta olisi mielekästä tutkia. Lisäksi tutkielmani aineisto koostui vain yhden henkilön lähettämistä kirjeistä, ja jatkossa olisi mielekästä esimerkiksi verrata kahden eri avioparin kirjeenvaihtoa arjen huolehtimiseen liittyen. Tutkielmassani nousi esiin myös tasa-arvo, joka olisi jatkotutkimusten aiheen arvoinen. Kallen kirjeissä tasa-arvo korostui etenkin maanviljelyyn liittyvissä asioissa. Olisi mielenkiintoista tutkia muiden avioparien keskustelua tasa-arvoisuudesta ja sitä, millaisissa asioissa tasa-arvo korostuu. Myös vanhemmuuden käsittelemistä sota-ajan kirjeenvaihdossa olisi mielekästä tutkia, sillä tässä tutkielmassa aiheeseen saatiin vain pintaraapaisu.

LÄHTEET

- AHONEN, PIIA 2019: *Affektisuuden kielelliset ilmaisukeinot ja parisuhteen ylläpitäminen sota-ajan kirjeenvaihdossa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- HAGELSTAM, SONJA 2011: Rakas sotilaani! Kirjeiden kirjoittaminen jatkosodan poikkeusoloissa. – Maarit Leskelä-Kärki, Anu Lahtinen & Kirsi Vainio-Korhonen (toim.), *Kirjeet ja historiantutkimus* s. 299–328. Historiallinen Arkisto 134. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HAGELSTAM, SONJA – TASKINEN, ILARI 2015: Hiljaisuuden myytit. Postisensuuri, vaikeneminen ja etulinjan kokemukset sota-ajan kirjeissä. – Marko Tikka, Ilari Taskinen, Seija-Leena Nevala-Nurmi (toim.), *Kirjeitä sodasta. kirjoittamisen tavat ja merkitykset kriisiaikoina* s. 44–59. Tampere: Postimuseo ja Tampereen Historiallinen Seura.
- KETOLA, JULIA 2015: *Tulevaisuuden odotukset jatkosodan kirjeissä*. Historian pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- KIVINEN, PATRIK 2017: *Lausetason puhekielisyydet sota-ajan kirjeissä*. Suomen kielen kandidaatin-tutkielma. Tampereen yliopisto.
- KIVINEN, PATRIK 2020: *Kirjeenvaihtoa ja kirjoittamista koskevat diskurssit sota-ajan kirjeissä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- KOIVUMÄKI, TYTTI 2020: ”Sydän kitokset kirjestä jonka sain vastan otta”. *Kaksoisvokaalien merkintä suomenruotsalaisen sotilaan kirjoittamisessa jatkosodan aikaisissa suomenkielisissä kirjeissä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- LAMMINPÄÄ, HANNELE 2014: ”Kirjeet täällä korvessa ovat ainoat, jotka tuovat jonkinlaista merkitystä”. *Jatkosodan kirjeet sotilaan ja kotiväen selviytymisen välineenä*. Historian pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- METSBERG, KIMMO 2015: Kirjeenvaihdon valvojat. Kenttäpostin ja kirjesensuurin järjestäminen talvi- ja jatkosodassa. – Marko Tikka, Ilari Taskinen, Seija-Leena Nevala-Nurmi (toim.), *Kirjeitä sodasta. Kirjoittamisen tavat ja merkitykset kriisiaikoina*. s. 30–43. Tampere: Postimuseo ja Tampereen Historiallinen Seura.
- MIKKOLA, MARJA-RIITTA 2019: *Sensuurin määräysten uhmaamisen diskursseja ja niiden moniäänisyyttä Lauri Viidan sotarintamalta lähettämässä kirjeissä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- PAJUNEN, MARJO 2019: ”Ehkä elämä 10 vuoden päästä hymyilee silloin ei enää ainakaan ole lasten pelkoa”. *Äidin negatiivisten tunteiden diskurssi sodanaikaisissa kirjeissä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

- PIETIKÄINEN, SARI – MÄNTYNEN, ANNE 2019: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- RIIHONEN, HELMI 2019: ”On vallan perkelettä kun et kirjoita”. *Kiroilu sota-ajan kirjeissä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- RINTALA, JENNI 2018: *Etelä-Pohjanmaan murre sota-ajan kirjeissä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- ROSI, JANETTE 2019: ”Mutta me ei surra. Meidän teltassa kukoistaa hirtehishuumori”. *Huumori sodanaikaisissa kenttäpostikirjeissä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- SILÉN, SARA 2019: *Uskollisuuden ja mustasukkaisuuden diskursseja jatkosodan kirjeenvaihdossa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- TASKINEN, ILARI 2021: *Social lives in letters. Finnish soldiers’ epistolary relationships, intimate practices, and emotionality In World War II*. Doctoral dissertation in history. Tampere University.
- TASKINEN, ILARI 2015: Sota-ajan kirjekulttuuri ja kirjeiden kokemusten tulkinta. – Marko Tikka, Ilari Taskinen & Saija-Leena Nevala-Nurmi (toim.), *Kirjeitä sodasta. Kirjoittamisen tavat ja merkitykset kriisiaikoina* s. 12–29. Tampere: Postimuseo ja Tampereen Historiallinen Seura.
- TIKKA, MARKO – TASKINEN, ILARI – NEVALA-NURMI, SAIJA-LEENA (toim.) 2015a: *Kirjeitä sodasta. Kirjoittamisen tavat ja merkitykset kriisiaikoina*. Tampere: Postimuseo ja Tampereen Historiallinen seura.
- TIKKA, MARKO – TASKINEN, ILARI – NEVALA-NURMI, SAIJA-LEENA 2015b: Kirjeiden tutkimaton maailma. – Marko Tikka, Ilari Taskinen & Saija-Leena Nevala-Nurmi (toim.), *Kirjeitä sodasta. Kirjoittamisen tavat ja merkitykset kriisiaikoina* s. 6–9. Tampere: Postimuseo ja Tampereen Historiallinen Seura.
- VALKJÄRVI, RIIKKA 2017: *Kuolemissa ja sen aiheuttamisen merkitykset suomalaisten sodanaikaisissa kirjeissä*. Suomen kielen kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkko-versio, viitattu 10.11.2021. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk> URN: ISBN: 978-952-5446-35-7